

HOOFSTUK 6

'N OPLEIDINGSPROGRAM VIR VOORNEMENDE PLEEGOUERS

6.1 INLEIDING

In die vorige vyf hoofstukke is die teoretiese basis vir die ontwikkeling van 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers uiteengesit, naamlik die algemene sisteemteorie, die sorgbehoewende kind, pleegsorg en pleegsorgbeleid in Suid-Afrika, asook die beleid en prosedures van verskillende welsynsorganisasies. Meer spesifiek gestel, teoretiese konstrakte wat as temas in die groepbesprekings en opleidingsessies gebruik kan word, is geïdentifiseer. Die literatuurstudie was fase twee van die intervensienavorsing en die eerste doelwit van hierdie studie.

In hierdie hoofstuk word die konstrakte gebruik om die intervensietegnieke van die opleidingsprogram vir voornemende pleegouers daar te stel. Volgens Rothman en Thomas (1994:9-30) se model vir intervensienavorsing, vind hierdie model in verskillende fases plaas. Die derde fase is die voorlopige ontwerp, die vierde fase die eerste implementering en die vyfde fase die ontwikkeling van 'n gevorderde program.

Die ontwikkeling van die program is ook die tweede doelwit van hierdie navorsingstudie. Volgens Triseliotis, *et al.* (1995:44), is die opleiding van voornemende pleegouers nodig: "Foster carers could not be expected to undertake such demanding tasks without preparation, training, post-placement support and continued training." Triseliotis, *et al.* (1995:71) meld verder: "When foster carers are trained, prepared and supported following placement, success is more likely."

Soos in hoofstuk een gemeld, is die inhoud van die program saamgestel deur inligting wat vanaf kenners verkry is. Die navorser het ook gepoog om reeds bestaande opleidingsprogramme vir voornemende pleegouers van verskillende welsynsorganisasies te bestudeer. Die ondersoek het egter aan die lig gebring dat so 'n resente empiriese nagevorste opleidingsprogram nie bestaan nie. Literatuur is ook bestudeer om te verseker dat die inligting wat deurgegee word, korrek en prakties is. Die navorser werk reeds 11 jaar

lank as maatskaplike werker, waarvan vyf jaar in hierdie spesialiteitspos wat hoofsaaklik fokus op die keuring en opleiding van voornemende pleegouers. Voor die aanvang van hierdie studie, het die navorser reeds verskeie opleidingsgroepe vir voornemende pleegouers aangebied en inligting is ook uit hierdie opleidingsessies verkry uit vrae en probleemassekte wat hanteer is. Die navorser het dus die program aangepas na gelang van inligting wat uit hierdie opleidingsessies verkry is en die vrae wat deur daardie betrokkenes gestel is. Volgens Hitchcock (2006), is dit egter belangrik dat voornemende pleegouers kennis moet dra van die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983), asook die wetlike aspekte verbonde aan pleegsorg. Hierdie inligting is ook by die opleidingsprogram ingesluit.

Die sisteemteorie as fundamentele raamwerk maak 'n belangrik deel van die intervensie-aspekte in hierdie program uit, en die sisteemteorie is reeds breedvoerig in hoofstuk twee bespreek.

Aangesien die intervensieprogram volledig in hierdie hoofstuk uiteengesit word, is dit vervolgens nodig om die konsep "program" binne die konteks van maatskaplike werk kortliks toe te lig.

6.2 DIE KONSEP "PROGRAM"

Die *Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk* (1995:37) definieer maatskaplike dienste as: "Programme wat ontwerp is om persone te help om maatskaplike probleme op te los om hulle maatskaplike funksionering te bevorder." Maatskaplike werk kan dus beskou word as die professionele aktiwiteit waardeur individue, groepe, organisasies en gemeenskappe gehelp word om hulle maatskaplike funksionering te verbeter (Zastrow, 2007:4). 'n Program kan beskryf word as 'n georganiseerde en sistematiese raamwerk vir intervensie, wat uit bepaalde riglyne en stappe bestaan (Levy & Orlans, 1998:109). In hierdie konteks is 'n program dus 'n gestruktureerde raamwerk wat ontwikkel word om persone se maatskaplike funksionering te bevorder.

Levy en Orlans (1998:109) meld dat 'n program die volgende voordele bied:

- dit organiseer komplekse inligting;
- dit help om doelgerig op te tree - spesifieke doelwitte en metodes word aan elke fase van die proses gekoppel;
- dit bied “verligting” vir die terapeut of navorser, deurdat dit ‘n raamwerk vir optrede skep waarbinne die probleemsituasie met selfvertroue benader kan word;
- dit bevorder terapie;
- dit versterk optimisme en hoop weens die feit dat vooruitgang beleef word; en
- dit is noodsaaklik vir onderrig.

Om hierdie opleidingsprogram te kan aanbied, is dit noodsaaklik dat die maatskaplike werker oor sekere vaardighede moet beskik. Hierdie vaardighede van die maatskaplike werker word kortliks soos volg toegelig:

6.3 TAAK EN VAARDIGHEDE VAN DIE MAATSKAPLIKE WERKER

Volgens Levy en Orlans (1998:111), is dit vir die aanbieding van die program noodsaaklik dat die taak van die maatskaplike werker, asook die vaardighede waaroor sy moet beskik, in ag geneem word, naamlik:

- Die maatskaplike werker het ‘n opvoedersrol. Die *Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk* (1995:47) definieer die opvoedersrol soos volg: “Die rol van die maatskaplike werker om vaardighede van kliënte te ontwikkel deur toepaslike inligting te voorsien, advies te gee, alternatiewe gedragspatrone en die gevolge daarvan te identifiseer en te demonstreer, onderrig te gee in probleemoplossingstegnieke en persepsies te verhelder.” Kennis is mag, en opvoeding is dus ‘n sentrale komponent in bemagtiging (Du Bois & Miley, 2005:245).
- Die maatskaplike werker moet oor uitgebreide kennis rakende die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983), die nuwe Kinderwet, 2005 (Wet 38 van 2005), asook pleegsorg beskik, aangesien daarop gefokus word om voornemende pleegouers voldoende met kennis daaroor toe te rus. Die maatskaplike werker moet ook oor basiese kennis van kinders en meer spesifiek, die getraumatiseerde en sorgbehoewende kind beskik, ten einde doeltreffend inligting oor die hantering van hierdie kinders tydens die opleidingsessies, te kan weergee (Steenkamp, 2003; Fick, 2004).

- Die maatskaplike werker moet oor kulturele sensitiviteit beskik, aangesien gedrag en persoonlike betekenis wat aan gebeurtenisse gekoppel word, verskil ooreenkomstig individue se kulturele oriëntasie. Die maatskaplike werker moet dus daarteen waak dat sy haar eie kulturele oriëntasies en vooroordele op die respondente projekteer (Levy & Orlans, 1998:111).
- Die maatskaplike werker moet buigzaam en aanpasbaar wees, omdat geen effektiewe intervensiemodel of –program liniêr is nie (Levy & Orlans, 1998:112). Dit is dus nodig om op deurlopende basis die nodige aanpassings te maak.

Uit bogenoemde is dit dus duidelik dat die omvang van die taak en die vaardighede van die maatskaplike werker, baie wyd is. Die meeste maatskaplike werkers beskik egter wel oor goeie kennis rakende die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983) en is dit nodig dat genoemde aspekte aandag moet geniet, alvorens die program geïmplementeer word en intervensie kan plaasvind. Dit is egter nodig dat die maatskaplike werker so spoedig moontlik grondige kennis van die nuwe Kinderwet moet verkry.

In die voorafgaande bespreking is die konsep “program” asook die vaardighede waarvoor die maatskaplike werker moet beskik vir die aanbieding van hierdie intervensieprogram, bespreek. Vervolgens word die opeenvolgende fases van die intervensieproses bespreek:

6.4 OPEENVOLGENDE FASES VAN DIE INTERVENSIEPROSES

Die intervensie vir hierdie navorsing, is die opleidingsprogram wat aangebied word vir voornemende pleegouers, wat plaasvind by die kantoor van die Ondersteuningsraad van Pretoria. ‘n Proses van keuring word gevolg vir voornemende pleegouers, waarvan die opleiding ‘n baie groot en belangrike gedeelte uitmaak. Die opeenvolgende fases van die intervensieproses met voornemende pleegouers verwys na essensiële handeling wat tydens elke fase van die totale intervensieproses uitgevoer moet word. Die fases van die intervensieproses is assessering, doelwitbepaling, intervensie (metode) en herassessering. In hoofstuk vyf is ‘n voorstelling van ‘n pleegsorgmodel uiteengesit in figure 5.1 en 5.2, en kan die fases van hierdie model, ingesleutel word by die opeenvolgende fases van die intervensieproses soos bespreek aan die hand van Levy en Orlans (1998:112).

Aan die hand van hierdie pleegsorgmodel (figure 5.1 en 5.2) en die opeenvolgende fases van die intervensieproses, kan 'n beeld verkry word oor waar hierdie opleidingsprogram inpas. Hierdie fases word vervolgens aan die hand van Levy & Orlans (1998:112) bespreek:

6.4.1 Assessering van die voornemende pleeggesin

Alle voornemende pleegouers is ook onderwerp aan 'n keuringsproses en dit is belangrik dat hulle as 'n kliëntesisteem geassesseer moet word, alvorens hulle as pleegouers vir die organisasie gekeur kan word (Steenkamp, 2003). 'n Volledige ondersoek na hul maatskaplike omstandighede is dus noodsaaklik (Fick, 2004).

Assessering is die eerste stap in die intervensieproses. Dit begin by die aanmeldingsonderhoud tussen die maatskaplike werker en die voornemende pleegouers en hul eie kinders en vorm deel van die totale intervensieproses (Levy & Orlans, 1998:81).

Kruger (1997:297) definieer assessering soos volg: "Assessering is 'n professionele proses waarvolgens inligting wat deur die toepassing van teoretiese kennis, analitiese vaardighede en navorsing bekom is, georden word ten einde 'n diepgaande begrip van 'n spesifieke probleemarea te vorm." Volgens Gitlin-Weiner, Sandgrund en Schaefer (2000:5), kan assessering omskryf word as 'n probleemoplossingsproses wat uit 'n holistiese benadering (temperament, kognitiewe funksionering, motiveringseienskappe, ego-ontwikkeling, gedrag, uitdrukking van gemoedstoestand, psigologiese eienskappe en persoonlikheidseienskappe) na die kliënte se sterk en swak punte verwys.

Volgens Levy en Orlans (1998:81), is die holistiese assessering van voornemende pleegouers noodsaaklik en sluit dit die volgende in:

- eerstens moet die assesseeerder die ekologiese omgewing van die voornemende pleeggesin verstaan;
- tweedens moet die assesseeerder faktore in die maatskaplike funksionering en verhoudings van die voornemende pleeggesin in diverse terme verstaan (dus kognitief, affektief, sosiaal, fisies en moreel/geestelik); en
- derdens moet die assesseeerder verskillende data-insamelingsmetodes, waarnemingstegnieke en situasies (tuis, skool, voornemende pleeggesin) gebruik om betroubare inligting te bekom aangaande die voornemende pleegouers, sodat hul maatskaplike funksionering effektief en akkuraat geëvalueer kan word.

Dit is noodsaaklik dat maatskaplike werkers genoemde aspekte in ag moet neem by die keuring van voornemende pleegouers, aangesien dit vir die maatskaplike werker 'n geheelbeeld gee van hoe die voornemende pleeggesin as sisteem en ook as deel van ander groter sisteme funksioneer. Dit is belangrik om hierdie inligting te bekom sodat daar 'n aanduiding kan wees of hierdie gesin oor die vermoë beskik om in 'n pleegkind se spesifieke emosionele behoeftes te kan voorsien. Die navorser is reeds vir 11 jaar as maatskaplike werker werkzaam en beskik oor genoegsame ondervinding om 'n holisties assessering van die voornemende pleeggesin te kan doen.

Waar kinders wat op privaatreëling in familie se sorg verkeer en nie in hul sorg kan aanbly nie, sou so 'n assessering byvoorbeeld kon uitwys aan watter aspekte in die opleidingsprogram aandag gegee of sterker beklemtoon moet word. So 'n assessering sou ook kon uitwys watter behandelingsprogramme (figure 5.1 en 5.2) en hulpbronne benut moet word (5.3.2).

Levy en Orlans (1998:81) verwys dus na 'n makro-analise om 'n holistiese beeld van 'n probleem te bekom. Makro-analises is egter tydrowend en is meer ingestel op die ontdekking van subtiele data wat met 'n verskynsel verband hou (Field, 1991:413). 'n Meetinstrument, naamlik 'n vraelys (Bylae 2), is in hierdie studie benut om data in te samel en die program empiries te toets. Hierdie vraelys is voor die aanvang van die intervensie, asook na afloop van die intervensie, ingevul sodat die impak van die program getoets kon word.

Opvolgonderhoude is een maand na intervensie, met die respondente gevoer om addisionele inligting te verkry.

Die navorser beveel aan dat hierdie vraelys deur maatskaplike werkers in die praktyk benut kan word as skedule vir onderhoude na afloop van voornemende pleegouers se opleiding, sodat hul kennis aangaande pleegsorg gemeet kan word.

6.4.2 Doelwitbepaling vir die program

Die doelstelling van hierdie opleidingsprogram (intervensie) kan soos volg verklaar word:

- *Om voornemende pleegouers se kennis rakende die omvang, wetlike implikasies, verwagtinge, motiewe, verantwoordelikhede en pligte van pleegsorg, te verhoog, asook om hul kennis te verbeter ten opsigte van die hantering van die pleegkind met sy spesifieke emosionele probleme en behoeftes.*

Volgens Levy en Orlans (1998:122), moet doelwitte (gewenste uitkomst) op 'n positiewe wyse geformuleer word en gedrag wat verander moet word, moet gespesifiseer word. Daardie doelwitte wat op doelstellings gebaseer is, moet ook realisties en bereikbaar wees.

Die volgende doelwitte is vir die program geformuleer:

- om die voornemende pleegouers se behoeftes en kennis rakende pleegsorg te evalueer;
- om die voornemende pleegouers se vlak van kennis ten opsigte van agtergrond en inligting rakende pleegsorg, wetlike implikasies en proses van kontak met die pleegkinders se biologiese ouers te verbeter;
- om die voornemende pleegouers se kennis ten opsigte van die hantering van die pleegkind met sy emosionele probleme en behoeftes, en hul rol en taak as hulpbron vir die welsynsorganisasie, te verhoog;
- om die voornemende pleegouers aan te moedig om in die opleidingsproses te belê aangesien dit die opregte begeerte om kennis op te doen en te groei, bevorder;
- om die nodige inligting ten opsigte van keuring en die opleidingsprogram aan die voornemende pleegouers te voorsien; en
- om sukses van en verwagtings ten opsigte van die voorgenome pleegplasing te verhoog.

Voornemende pleegouers is gesamentlik in groepe betrek, waar die opleidingsprogram aangebied is. Alhoewel die opleidingsprogram wel in groepsverband aangebied is, is groepwerk as 'n terapeutiese intervensiemetode nie benut nie. Dit is egter nodig dat inligting ten opsigte van groepwerk kortliks bespreek word, ter volledigheid van hierdie studie.

6.4.3 Groepwerk

Groepe is 'n middel waardeur verhoudings met betekenisvolle ander mense gebou word. Volgens die *Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk* (1995:24) kan 'n groep soos volg beskryf word:

Aantal individue met soortgelyke maatskaplike probleme aan wie 'n maatskaplike werker dienste lewer deur middel van groepwerk.

Versameling individue, gewoonlik met ooreenstemmende belange, wat in staat is tot konsekwente en eenvormige optrede om take uit te voer en doelstellings te verwesenlik.

Die groepe vir hierdie studie, word die beste deur die tweede definisie beskryf, deurdat daar tydens die implementering van die opleidingsprogram, nie terapie toegetree is of enige dienste gelewer is nie. Die groepe het bestaan uit individue met gemeenskaplike behoeftes (benodig kennis om as pleegouers op te tree) en om take uit te voer (om as pleegouers op te tree).

Die *Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk* (1995:25) definieer groepwerk soos volg: "Metode in die maatskaplike werk waarvolgens individuele en groepdoelstellings binne groepsverband verwesenlik word deur die doelgerigte toepassing van die groepwerkproses." Du Preez (1995:5) en Roux (1998:2) stem saam dat maatskaplike groepwerk 'n metode is waardeur die maatskaplike werker volgens die proses, doelstellings en beginsels van maatskaplike werk, die individu tot doeltreffende maatskaplike funksionering lei. Die navorser se besluit om die opleidingsprogram in groepsverband aan te bied, is geskoei op die feit dat dit weens 'n hoë werklading, tyd en kostes sou bespaar. Volgens Winter (2000:4), word die volgende redes ook aangevoer vir die aanwending van groepwerk, naamlik:

- groepwerk is meer koste-, tyd- en terapie-effektief;
- interaksie en leergeleenthede vir lede word daargestel;
- 'n verskeidenheid probleme kan in die groep hanteer word;
- groeplede motiveer mekaar tot kommunikasie en uitdrukking van onderdrukte gevoelens;
- groeplede kan identifiseer met medegroeplede se ervarings; en
- hulle kan met nuwe gedrag eksperimenteer.

Volgens Steward en Carcía-Vázquez (1998:10-12), verloop die groepwerkproses as intervensiemetode in bepaalde stadiums, naamlik:

- **Stadium een** - Oriëntering en eksplorering: In die eerste fase kom weerstand teen die eksplorering van emosies gewoonlik voor, maar in *sosialiseringsgroepe* met 'n *sterk opvoedkundige inslag* mag groter gemak aangetref word, omdat die lede minder blootgestel voel. Lede vind uit hoe die groep gaan funksioneer, definieer doelwitte en klaar verwagtings uit. Die primêre taak van die groepleier is om 'n groepsidentiteit en vertrouensverhouding te vestig. Die leier kan help om doelwitte te identifiseer en groepsnorme te verduidelik (Steward & Carcía-Vázquez, 1998:10). Hierdie

opleidingsprogram vir voornemende pleegouers het ook eerder 'n opvoedkundige inslag en is minder terapeuties van aard, aangesien die doel van die program daarop gefokus is om voornemende pleegouers se kennis ten opsigte van pleegsorg te verhoog of te verbeter. Gevolglik het respondente minder blootgestel gevoel. Tydens die eerste van drie sessies, is gesamentlike doelwitte aan lede verduidelik en het kontraksluiting tussen die respondente en die navorser ook plaasgevind.

- **Stadium twee - Weerstand en konflik:** Tydens hierdie fase kan weerstand, angs en 'n magstryd, veral met die groepleier, voorkom. Die primêre doel van die groepleier is om weerstand te herken en te hanteer. Lede neig byvoorbeeld om oor neutrale gebeure, soos hul belangstellings en algemene gesinsopset of oor ander persone soos maats van hul kinders of hul eie ouers, te praat. Die leier se rol is om lede aan te moedig om meer oor hulself te praat en om hulle op 'n empatiese wyse uit te daag (te motiveer) om ander te vertrou en aan groeps gesprekke deel te neem (Steward & Carcía-Vázquez, 1998:11). Weens die feit dat hierdie opleidingsprogram baie vinnig van die een stadium na die ander beweeg (aangesien slegs drie sessies aangebied word), kan weerstand reeds vroeg al by lede tydens die eerste sessie voorkom. Konflik bestaan veral tydens die sessie waar die regte van al die betrokke partye gehanteer is. Baie weerstand is ervaar ten opsigte van die rol van die biologiese ouers se betrokkenheid en dat voornemende pleegouers grootliks voel dat hulle al die verantwoordelikheid vir die versorging van 'n pleegkind dra, maar dat hul regte baie meer beperk is. Dit was vir die navorser noodsaaklik dat respondente die geleentheid gebied word om oor hul probleme en onsekerhede te praat.
- **Stadium drie – Bevordering van groepskohesie:** In hierdie fase van die proses het lede normaalweg 'n vertrouensverhouding gevestig en is hulle minder afhanklik van die groepleier. Die fokus is op die hier-en-nou. Ten einde van kohesie na produktiwiteit te beweeg, moet verskeie faktore behandel word, naamlik: vertroue, aanvaarding, empatie, hoop, selfblootstelling, 'n verbondenheid om te verander indien dit verwag sou word en gemak met intimiteit (Steward & Carcía-Vázquez, 1998:11). Hierdie fase kom reeds tydens die tweede opleidingsessie voor, weens die feit dat daar reeds met die eerste sessie aandag aan probleme van voornemende pleegouers gegee word. Tydens hierdie fase was dit duidelik dat respondente met meer gemak hul probleme deel en gemakliker oor hulself praat.

- **Stadium vier – Konsolidasie en afsluiting**: Tydens konsolidasie, integreer die lede normaalweg hul nuwe leerervarings met bestaande kennis. Die groepleier moet die inhoud van gesprekke opsom, interpreteer en veralgemeen en verbande tussen groeplede onderskei. Lede moet op afsluiting voorberei word. Die selfinsig van groeplede moet geëvalueer word, terugvoer moet gegee word en enige onvoltooide sake moet hanteer word. Lede moet aangemoedig word om op die nuwe leerervaring voort te bou (Steward & Carcía-Vázquez, 1998:12). Tydens hierdie stadium (in die derde opleidingsessie), is inligting wat deurgegee is, opgesom, en die kennis wat opgedoen is, geëvalueer deur die invul van 'n vraelys (Bylae 2).

Alhoewel die navorser drie opleidingsessies aangebied het met voornemende pleegouers, kon die verskillende fases van groepwerk nie duidelik gevolg word nie, aangesien daar reeds met die aanvang van die eerste sessie op 'n dieper vlak as net bekendstelling en sluiting van vennootskap beweeg is. Dit is egter belangrik om kennis te dra van die fases van groepwerk. Dit word *kortliks* ter verduideliking volgens Du Preez (1989:142-148) en Corey en Corey (2002:94-277) bespreek:

- **Vorbereidingsfase**: Tydens hierdie, fase word behoeftebepaling gedoen, die samewerking van alle betrokkenes verkry, die grootte van die groep bepaal, die tydsduur en plek van die groepsessies vasgestel en groeplede op die voorgenome sessies voorberei. Groepwerkadministrasie behels die samestelling van die groep, en die duur en frekwensie van groepbyeenkomste
- **Aanvangsfase**: Tydens hierdie fase, kom losstaande individue met mekaar in aanraking. Hierdie stadium word gekenmerk deur onsekerheid, selfbewustheid, afwagting en selfs soms weerstand. Dit is dus noodsaaklik dat die groepleier so gou moontlik met hierdie losstaande individue die vorming van verhoudings moet bewerkstellig.
- **Toetredingsfase**: Lede is in 'n mindere mate losstaande individue, maar vorm nog nie 'n verbonde groep nie. Lede is sekerder van hul plek in die groep, is minder selfbewus en is meer op die groep en ander lede gerig. Tydens hierdie fase, word die groeplede sterker as in enige ander tydperk, gekonfronteer met die aard van die hulpverlening wat aangebied word, en gevolglik hul eie betrokkenheid by die verandering van hul lewensituasie.

- **Benuttingsfase:** Die oorgang van die toetredingsfase na die benuttingsfase word gekenmerk deur groter spontaneïteit en intimiteit tussen groeplede. Hulle praat makliker oor hul gemeenskaplike probleme. Die groep bereik groter stabiliteit en verbondenheid neem toe. Die lede raak werklik betrokke by intervensie en is gretig om die geleenthede te benut. Hulpverlening kan, en behoort tydens hierdie fase, 'n hoogtepunt te bereik.
- **Afsluitingsfase:** Groepe word afgesluit wanneer vakkundige diens nie meer benodig word nie. Die intervensie word sinvol afgerond en afgesluit, en die meeste doelstellings is reeds bereik. Groeplede raak passief en ambivalent en is gewoonlik ook gereed vir afsluiting. Evaluering van die groepwerkproses vorm 'n belangrike deel van die afsluitingsfase. Al die lede moet aktief betrokke wees by die evaluering en elkeen moet sy eie persoonlike groei evalueer. Dit help om vas te stel of hulpverlening geslaagd was of nie.

6.4.4 Herassessering

Aangesien die navorser die uitkomst van die opleidingsprogram moet evalueer (Levy & Orlans, 1998:112), kan die vraag gestel word: Hoe het die voornemende pleegouers op hierdie spesifieke intervensie gereageer? Om die vraag te beantwoord, is in die huidige studie van 'n kwantitatiewe enkelstelselontwerp gebruik gemaak om die program empiries te toets.

6.5 AANBIEDING VAN DIE OPLEIDINGSPROGRAM

6.5.1 Profiel van voornemende pleegouers (respondente)

Die respondente vir die opleidingsprogram is saamgestel uit *alle* aansoekers wat as pleegouers vir die Ondersteuningsraad Pretoria wou optree en wat gedurende die tydperk Februarie tot Junie 2006 aangemeld het. Aansoekers het bestaan uit egpare of individue wat geskik of gewillig was om as pleegouers vir die organisasie op te tree. Die ouderdomme van die aansoekers het behels dat hulle ouer moet wees as 20 jaar, tot onbeperk. Geen diskriminasie het plaasgevind ten opsigte van inkomste, geslag, huwelikstatus, kultuur, ras of geloof nie. Alle aansoekers wat tydens hierdie tydperk by die organisasie aangemeld het, het ingestem om by die studie betrek te word. 'n Totaal van 53 respondente, bestaande uit

11 enkellopendes, 20 egpare en 'n homoseksuele paar, is by hierdie opleidingsprogram betrek. Die program kan dus aan getroude of saamleefpare, en enkellopendes aangebied word. Van hierdie 53 respondente, was 39 verwante en 14 nie-verwante plasings. Die program is dus geskik vir albei hierdie groepe.

6.5.2 Aanpassings vir die aanbieding van die program

Aanpassings vir die aanbieding vir die program is gemaak, omdat van die respondente ongeletterd/ongeskoold was. Om hierdie probleem grootliks te oorbrug, is gepoog om respondente met ongeveer dieselfde intellektuele vermoëns (skeiding van geskoolde en ongeskoolde respondente) bymekaar in groepe in te skakel, maar dit het egter nie die probleem heeltemal uitgeskakel nie.

6.5.3 Basiese struktuur en formaat van die opleidingsprogram

Die raamwerk van die opleidingsprogram volg hieronder. Die inhoud (struktuur en formaat) daarvan word daarna volledig bespreek.

- Aanmeldingsonderhoud met die oog op bepaling van behoeftes en reeds bestaande kennis van pleegsorg.
- Tuisbesoek om maatskaplike funksionering en behuisingsomstandighede te evalueer.
- Inligting deurgegee tydens die aanbieding van opleidingsessies
  - Sessie een:
    - leer mekaar ken en oriënteer die lede tot die opleidingsessies;
    - sluiting van vennootskap;
    - bespreek die groep se gemeenskaplike behoeftes
    - bespreek pleegsorg en die wetlike implikasies daarvan aan die hand van die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983);
    - bespreek die motiewe vir pleegsorg;
    - bespreek die redes vir die verwydering van kinders volgens die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983), asook die profiel van disfunksionele gesinne; en
    - bespreek die fases van rou na die verwydering van kinders.

- Sessie twee:
    - bespreek die verwagtinge wat aan pleegouers, biologiese ouers en die betrokke maatskaplike werker gestel word;
    - bespreek die regte van pleegkinders, pleegouers en die biologiese ouers;
    - bespreking van strafmaatreëls en alternatiewe metodes om kinders te dissiplineer; en
    - bespreek kontak tussen die pleegkind en sy biologiese ouers.

  - Sessie drie:
    - bespreking van gedrags- en emosionele probleme en die hantering daarvan;
    - bespreking van die hantering van die kind met MIV/VIGS;
    - bespreking van die opvoeding van pleegkinders en die taak van die pleegouers;
    - bespreek die gebruik van die gesinstruktuur as sisteem om kinders te heel en hoe om die kind te help om deel van 'n nuwe gesin (sisteem) te word;
    - stel 'n hulpbronslys aan die respondente beskikbaar ten opsigte van sielkundiges en terapeute; en
    - evalueer die opleidingsprogram en sluit die program af.
- Opvolg telefoniese onderhoud met die voornemende pleegouers om addisionele inligting te verkry van respondente.

Vervolgens word die opleidingsprogram in meer besonderhede bespreek.

6.6 'N OPLEIDINGSPROGRAM VIR VOORNEMENDE PLEEGOUERS

In die voorafgaande bespreking is die teoretiese raamwerk vir die opleidingsprogram kortliks bespreek. Vervolgens word die struktuur en formaat van die opleidingsprogram (operasionalisering van die teorie) volledig uiteengesit. Operasionalisering verwys na prosedures om die teoretiese model empiries te toets (Delpont, 2002:193). Drie opleidingsessies elk vir drie groepe van ongeveer drie uur lank is aangebied.

6.6.1 Aanmeldingsonderhoud

Die navorser het met alle respondente wat hulle gedurende die tydperk Februarie tot Junie 2006 as voornemende pleegouers vir die Ondersteuningsraad beskikbaar gestel het, individuele kantooronderhoude gereël. Hierdie respondente het hulself by die navorser aangemeld of is deur medekollegas verbonde aan die Ondersteuningsraad van Pretoria, na die navorser verwys. Die rede hiervoor was dat dit deel is van die navorser se posomskrywing as pleegsorgwerker betrokke by die keuring en opleiding van voornemende pleegouers. Alle respondente wat gedurende hierdie tydperk aangemeld of na die navorser verwys is, is by die opleidingsessies ingeskakel. Die *Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk* (1995:1) definieer 'n aanmelding soos volg: "Proses waardeur bepaal word of 'n persoon as 'n kliënt aanvaar kan word of na 'n ander hulpbron verwys moet word." Getroude egpare/saamleefpare is tydens individuele onderhoude saam gespreek.

6.6.1.1 Aansoekvorm

Tydens hierdie aanmeldingsonderhoud, word die respondente versoek om 'n aansoekvorm (Bylae 1) in te vul en dit met die volgende tuisbesoek aan die navorser terug te besorg. Die aansoekvorm maak ook voorsiening daarvoor dat dit met die nodige dokumentasie (salarisstrokie, getuigskrifte, ensovoorts) vergesel word. 'n Lys van referente moet op die aansoekvorm verskaf word. Toestemming word op die aansoekvorm gegee dat die navorser die referente mag kontak.

6.6.1.2 Insameling van inligting

Inligting oor die voorgenome pleegouer(s) word verkry ten opsigte van:

- hul identifiserende besonderhede, wat hul naam, ouderdom, kontaknommers en adres insluit;
- hul huidige werksituasie en finansiële omstandighede;
- bepaling of hulle hulself al voorheen as pleegouers beskikbaar gestel het en indien wel: wanneer? deur wie? is die kind nog by hulle? indien nie, wat is die redes?;
- bepaling of daar reeds 'n kind(ers) in hul sorg verkeer (plek van veiligheid of privaat) en indien wel, wat hul verwantskap met die kind is;

- indien daar reeds 'n kind(ers) in hul sorg verkeer, is terugvoer verkry ten opsigte van die agtergrond van die kind (redes waarom kind nie by sy ouers woon nie/by hulle geplaas is, ouderdom van kind en skoolastiese vordering); en
- motiewe vir hul aansoek as pleegouers.

6.6.1.3 Invul van vraelys

Respondente word versoek om *elk* (ouerpare vul die vraelys ook individueel in) 'n selfopgestelde vraelys (Bylae 2) in te vul om hul huidige kennis ten opsigte van pleegsorg te bepaal. Die vraelys word ingevul *voordat* 'n behoeftebepaling by hulle gedoen word, aangesien die moontlikheid bestaan dat die respondente vrae kon hê ten opsigte van pleegsorg en die navorser wou nie hul bestaande kennis van pleegsorg beïnvloed nie.

6.6.1.4 Behoeftebepaling

Behoeftebepaling word deur die *Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk* (1995:6) soos volg gedefinieer:

Sistematiese beoordelings deur maatskaplike werkers en ander vakkundiges om probleme en potensiële oplossings te identifiseer, relevante gemeenskaps-eienskappe te meet, verbruikerspersepsies van probleme en doelstellings te ontleed, bestaande hulpbronne te evalueer en te bepaal of huidige programme en dienste aan die behoeftes van 'n spesifieke groep voldoen.

Die respondente se behoeftes word na aanleiding van die *aanmeldingsonderhoud* op grond van die volgende geïdentifiseer:

- rol en taak van die maatskaplike werker betrokke by pleegsorg;
- verwagtinge ten opsigte van pleegsorg; en
- deurlopende dienslewering wat verlang word;

6.6.1.5 Aanvullende reëlins

Die volgende aanvullende reëlins word getref:

- inligting ten opsigte van die opleidingsgroepe word deurgegee, asook die doel en datums van die opleiding; en
- 'n afspraak (tuisbesoek) word met die voornemende pleegouers gereël, waar hul behuisingsomstandighede en maatskaplike omstandighede geëvalueer sal word - dit is

nodig dat die voornemende pleegouers se eie kinders (asook die kind in hul sorg, indien van toepassing) tydens die tuisbesoek, teenwoordig moet wees.

6.6.2 Tuisbesoek om die behuisingsomstandighede en maatskaplike funksionering te evalueer

Die voltooide aansoekvorm (Bylae 1), vergesel van die relevante dokumentasie, word as onderhoudskedule tydens die tuisbesoek gebruik.

Die aansoekvorm sluit die volgende in:

- volledige identifiserende besonderhede;
- gesinsagtergrond;
- werkgeskiedenis en finansiële omstandighede;
- verhoudingslewe (huwelik, ouer-kind);
- fisiese en psigiese omstandighede;
- inligting oor eie kinders;
- motiewe vir pleegsorg; en
- belangstellings en stokperdjies.

Al die gesinslede word betrek by hierdie onderhoud. Die tegniek van sirkulariteit soos gebruik by die sisteembenadering, word hier baie sinvol benut. Tradisionele geesteswetenskaplike modelle is gebaseer op die aanname dat verhoudings liniêr is (Levy & Orlans, 1998:159). Inligting *oor* individuele gesinslede word *aan* ander gesinslede gevra, en die interaksiepatrone tussen die gesinslede word dus baie duidelik waargeneem. Waarneming kan beskryf word as 'n tegniek in die maatskaplike werk waar gefokus word op die kliënt se houdings, gevoelens, optrede, reaksies en omgewing (*Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk*, 1995:70). Die genogram en ekokaart kan ook saam met die gesin opgestel word, maar het die navorser nie hierdie tegniek tydens die studie benut nie.

Die behuisingsomstandighede word ondersoek met betrekking tot die fisiese opset, die vertoon van die huis (byvoorbeeld netjies/versorg of onversorg), die inwoners en of daar genoeg ruimte en privaatheid vir die betrokke pleegkind sal wees. Inligting word ook verkry ten opsigte die gesin se inskakeling by gemeenskapsaktiwiteite en 'n kerk, kinders se inskakeling by 'n skool en enige sportaktiwiteite waaraan gesinslede deelneem. Dit is verder

belangrik dat volledige inligting ook verkry word ten opsigte van die gesin se inkomste en die besteding van hul finansies.

6.6.3 Aanbieding van opleidingsessies

Die opleidingsessies is in die konferensielokaal van die Ondersteuningsraad van Pretoria aangebied, met toestemming van die bestuur (Bylae 4). Die navorser het vooraf die stoele en tafels reggeskuif en die blaaibord gereël. Die uitdeelstukke en die hulpbronnelys is vooraf afgerol op onkoste van die Ondersteuningsraad. Waterbekers en glase is ook op die tafels reggesit. Koffie, tee en ligte verversings is voor die aanvang van die sessies vir die respondente aangebied, wat deur die navorser self op eie onkoste verskaf is.

Die respondente was verantwoordelik vir hul eie vervoer en is saamrygeleenthede vooraf onderling gereël. Twee groepe se sessies het na-ure plaasgevind en een groep se sessies is gedurende kantoorure aangebied (weens na-uurse vervoerprobleme). Respondente wat vervoerprobleme gehad het, is op hierdie wyse geakkommoder.

Die respondente het om die tafels gesit wat in 'n u-vorm geskuif is en die respondente kon self kies waar hulle wou sit.

Die voorbereiding vir die opleidingsessies is deur die navorser self gedoen en was ekstra helpers nie nodig nie. Geen addisionle onkoste is aangegaan nie.

Weens die groot getal respondente (53 in totaal) wat gedurende die tydperk Februarie tot Junie 2006 aangemeld het, is hulle in drie groepe ingedeel (sover moontlik volgens hulle geskooldeheid). Met elk van hierdie groepe is drie opleidingsessies aangebied. Uit belewenis met groepe wat in die verlede aangebied is, is bevind dat die opleidingsessies kort opmekaar moet volg om te sorg vir kontinuïteit. Die drie onderskeidelike opleidingsessies het dus vir drie dae opeenvolgend plaasgevind. Dit is belangrik om daarvan melding te maak dat elke opleidingsessie ongeveer drie ure duur, vanweë die hoeveelheid inligting wat deurgegee word, asook die hantering van vrae en probleemassekte wat kan voorkom. Uitdeelstukke (Bylae 3) is na afloop van elke sessie aan die respondente oorhandig.

Al die respondente het die onderskeie opleidingsessies bygewoon en dit kan toegeskryf word aan die feit dat dit die beleid van die Ondersteuningsraad is dat die opleiding van

voornemende pleegouers, verpligtend is. Twee groepe (groep een en groep drie) het baie goed aan die groepbesprekings deelgeneem en hulle het waardevolle insette gegee. Groep twee het grootliks bestaan uit respondente wat intellektueel laer funksionierend is. Gevolglik was die insette in hierdie groep beperk, en het die verduideliking van begrippe en die bespreking van inligting baie langer geneem. Dit was nodig om inligting gereeld te herhaal sodat enige onduidelikhede uitgeskakel word.

‘n Volledige bespreking van die inhoud van die opleidingsessies word vervolgens uiteengesit.

6.6.3.1 Sessie 1: Algemene oriëntering en deurgee van inligting

- ***Doelstelling***

Om respondente tot die navorsingsproses te oriënteer en om hul kennis rakende pleegsorg soos in die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983) gestel, te verbeter.

- ***Doelwitte***

- om respondente aan mekaar voor te stel en om aan hulle die rede vir die opleidingsessies te verduidelik;
- om ‘n vertrouensverhouding daar te stel; en
- om aan die respondente volledige inligting deur te gee ten opsigte van pleegsorg.

- ***Hulpmiddel***

‘n Blaai bord word tydens hierdie sessie gebruik, sodat vrae wat gestel word oor onderwerpe wat nie deurgegee word nie, asook belangrike opmerkings, aangeteken kan word.

- ***Verloop van die sessie***

Met die aankoms van die respondente, word hulle welkom geheet en op hul gemak gestel. Die respondente kon hulself help aan koffie, tee en ligte verversings. Dit is belangrik dat die atmosfeer ontspanne is, sodat samewerking makliker verkry kan word.

□ **Bekendstelling**

Die navorser stel haarself aan die respondente bekend en versoek die respondente om hulself ook beurtelings aan die groep voor te stel. Die navorser versoek ook die respondente om melding daarvan te maak of hulle reeds kinders in hul sorg het al dan nie. Die navorser verduidelik voorts dat daar drie opleidingsessies aangebied sal word en gee agtergrond oor al die onderwerpe wat in die drie sessies hanteer gaan word.

□ **Sluiting van vennootskap**

Die navorser verduidelik dat pleegouers altyd gesien word as 'n hulpbron vir die organisasie en nie as kliënte gereken word nie. Die rede daarvoor is dat pleegouers die organisasie daarmee behulpsaam is om die kind te help wat in hul pleegsorg geplaas word. Dit is belangrik dat daar 'n vertrouensverhouding tussen die pleegouers en die organisasie bestaan sodat hierdie gemeenskaplike doel bereik kan word. Die navorser lê dus klem daarop dat die verhouding tussen die pleegouers en die betrokke organisasie, dus ook tussen die respondente en die navorser, as 'n vennootskap gesien kan word.

□ **Bespreking van gemeenskaplike behoeftes**

Die navorser gee terugvoer oor die groep se gemeenskaplike behoeftes, soos deur die navorser self bepaal en ook soos deur hulle individueel geïdentifiseer tydens die aanmeldingsonderhoud:

- almal in die groep het hulself bereid verklaar om as pleegouers vir 'n kind(ers) op te tree;
- volledige inligting ten opsigte van pleegsorg, asook die regte en verpligtinge van al die betrokke partye, word benodig;
- daar bestaan 'n behoefte aan die wete dat daar deurlopende ondersteuning aan hulle gebied sal word nadat die kind finaal by hulle geplaas is, ook wanneer hulle moontlike probleme met die betrokke kind ervaar; en
- die rol en taak van die maatskaplike werker moet vir hulle duidelik wees.

□ **Bespreking ten opsigte van pleegsorg aan die hand van die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983) - In toekomstige groepe sal die nuwe Kinderwet, 2005 (Wet 38 van 2005) as riglyn gebruik word**

Die navorser gee inligting deur ten opsigte van plek van veiligheid en pleegsorg, asook die wetlike implikasies daarvan (uitdeeltstuk een). Dit is belangrik dat al die aspekte wat genoem

word, met die voornemende pleegouers hanteer word. Die navorser inisieer 'n dieptegroepbespreking ten opsigte van die volgende aspekte:

Plek van veiligheid: Dit is 'n tydelike plasing van kinders terwyl die kinderhofondersoek nog steeds hangend is. Tydens hierdie plasing, word die maatskaplike werker die geleentheid gebied om 'n volledige ondersoek na die kind en sy ouers se omstandighede te doen (*Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk*, 1995:65; Skelton, 1998:130). Kinders mag nie oorslaap sonder toestemming van die maatskaplike werker nie, selfs al is die kinders, veiligheidsouers en biologiese ouers aan mekaar verwant. Die nodige wetlike prosedure moet gevolg word om die bevel vir die tydperk te wysig. Besoeke tussen die betrokke kind en die biologiese ouers vind ook tydens hierdie tydperk plaas. Dit word beskou as 'n moniteringsgeleentheid om te bepaal wat die verhouding tussen die kind en sy ouers is. Daar is ook vryskelding van skoolfonds, selfs al verkeer die kind steeds net in plek van veiligheid. 'n Veiligheidstoelaag is deur die staat ook betaalbaar aan die veiligheidsouers of veiligheidsplek (Hitchcock, 2006).

Pleegsorg: As inleiding word die volgende woorde van 'n bestaande pleegouer van die organisasie gebruik: "*Pleegsorg behels dat pleegouers die biologiese ouers aanneem en dan boonop vir hul kinders ook moet sorg*" (die aanhaling word gebruik om aan die respondente te verduidelik dat, ongeag wat die pleegouers se behoeftes is, die biologiese ouers altyd deel van die meeste pleegplasing is). Hierdie plasing kan gesien word as die plasing van sorgbehoewende kinders, nadat kinderhofverrigtinge afgehandel is (Barker, 1991:86; Goldstein, *et al.*, 1996:14). Die hofbevel volgens die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983), Artikel 14(4), is net vir twee jaar geldig. Pleegsorgtoesigdienste vind deurlopend plaas solank die kind in pleegouers se sorg verkeer. Gedurende hierdie tydperk, word ook dienste aan die biologiese ouers gelewer, waarna 'n aanbeveling ingevolge Art 15(1)(a)-herstel in ouerlike sorg onder bepaalde voorwaardes, 15(1)(b)-pleegsorg of 15(1)(c)-kinderhuis, ten opsigte van die kind se versorgingsposisie, gemaak word met die doel om die bevel te verleng of om die kind in sy ouers se sorg te herstel. 'n Kontribusiebevel word ook deur die hof teen die biologiese ouers ingestel waar hulle 'n vasgestelde bedrag op grond van hul inkomste, aan die staat moet betaal. Besoeke tussen die pleegkinders en hul biologiese ouers word aangemoedig en gestruktureer deur die betrokke maatskaplike werkers (De Bruyn, 1984:20; Fahlberg, 1994:187). Indien 'n pleegplasing misluk, word die kind met 'n hofbevel uit die pleegouers se sorg verwyder en weereens in 'n plek van veiligheid geplaas, om die maatskaplike werker die geleentheid te gun om

ondersoek in te stel na alternatiewe plasingsoomthede. Pleegkinder word ook vrygeskeld van skoolfonds (Hitchcock, 2006). 'n Pleegkindtoelaag ten bedrae van R580 per pleegkind is op maandelikse basis betaalbaar (Skelton, 1998:137). Die pleegouers doen by die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling se Pensioene-afdeling aansoek vir die pleegkindtoelaag, deur hul bankbesonderhede, die oorspronklike hofbevel, identiteitsdokumente, bewys van adres (byvoorbeeld water- en elektrisiteitsrekening), die geboortesertifikaat van die pleegkind en 'n bewys van die pleegkind se skoolbywoning, in te handig en te registreer.

Die navorser meld aan die respondente dat maatskaplike dienslewering makliker verloop by nie-verwante pleegplasinge as by verwante pleegplasinge. Die rede daarvoor is dat by verwante pleegplasinge, dit moeiliker is om dienste te struktureer omdat familie mekaar ken, hul eie reëls volg en ook omdat daar meer konflik tussen familie onderling mag bestaan. Dienste aan die kind in hierdie tipe plasing word ook bemoeilik omdat familie emosioneel by die kind betrokke is en hulself moeilik distansieer waar dit in belang van die kind is (Theron, 1982:199; Scannapieco, Hegar & McAlpine, 1997:480-488). Verwante pleegsorg is egter voordelig vir die *kind*, deurdit dit sy trauma kan verminder as hy by familie geplaas word. Die familie is ook bekend met sy omstandighede en kan dus ondersteuning en begrip bied (Delpont, 2007:88).

Gesinsherenigingsdienste: Tydens die pleegplasingstydperk (twee jaar), lewer 'n toegewysde maatskaplike werker ook dienste aan die biologiese ouers van die betrokke kind (Maluccio, *et al.*, 1994:489). Dienste wat aan ouers gelewer word, behels byvoorbeeld finansiële beplanning, aanleer van ouerskapsvaardighede, motivering tot stabiele maatskaplike funksionering, inskakeling vir huweliksberaad (indien van toepassing), ensovoorts (Fourie, 1999:19). Die doel is om altyd te fokus op die rehabilitasie van die ouers, sodat hul kind(ers) weer in hul sorg herstel kan word. Voordat die hofbevel na verloop van die aanvanklike twee jaar verstryk, word 'n aanbeveling aan die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling gemaak (verslag word opgestel) ten opsigte van die kind se toekomstige plasingposisie, naamlik dat die bevel verleng moet word en die kind aanbly in pleegsorg, of dat die kind in sy ouers se sorg herstel moet word (*Department of Welfare*, 1998:22). Daar word weereens gewys op die belangrikheid van kontak en besoeke tussen die kind en sy biologiese ouers. Indien terugplasing van die kinders in hul biologiese ouers se sorg aanbeveel word, word die volgende in ag geneem:

- 'n proefperiode van ses maande in ouers se sorg;
- die pleegouers is “administratief” steeds die versorger, sodat die kind weer by hulle geplaas kan word indien die plasing by die ouers tydens die proefperiode misluk; en
- na afloop van die proeftydperk, word 'n finale aanbeveling gemaak, waarna die kind finaal in sy ouers se sorg herstel word, onderhewig aan voorwaardes (Hitchcock, 2006).

Dit is egter nie vir pleegouers moontlik om die besluit om 'n pleegkind in sy biologiese ouers se sorg te herstel, te verander nie, en daar word eerder gefokus op die motivering vir hul samewerking om die terugplasingproses vir die pleegkind te vergemaklik. Pleegouers se samewerking word benodig om kontak tussen die kind en die biologiese ouers te behou. Volgens Hitchcock (2006) en die nuwe Kinderwet, 2005 (Wet 38 van 2005), verkry pleegouers nie *voogdyskap* oor hul pleegkind nie, aangesien die biologiese ouers steeds voogdyskap oor hul kinders behou, selfs na die verwydering van hul kind. Weens die feit dat die biologiese ouers voogdyskap behou, word hul toestemming in die volgende gevalle steeds benodig, selfs al verkeer hul kinders in pleegsorg:

- tot hul kind se aanneming;
- tot hul kind se huwelik, indien onder die ouderdom van 18 jaar;
- tot die kind se aansoek om 'n paspoort;
- tot die vervreemding of die verkoop van enige vaste eiendom;
- tot die kind se verwydering uit die land; en
- mediese versorging waar die kind narkose nodig het (Bosman & Van Zyl, 1997:52; Government Gazette, 2006:38; Hitchcock, 2006).

Pleegouers het wel die magtiging om toestemming te gee vir aspekte rakende die algemene versorging van die kind, naamlik:

- algemene mediese versorging waar die kind nie narkose nodig het nie;
- skolastiese opvoeding, byvoorbeeld eie keuse van kleuterskool en skool (sluit in die gee van toestemming vir skooluitstappies, buitemuurse aktiwiteite en skooltoere en skoolkampe);
- algemene dissiplinerende van die kind; en
- oopmaak van bankrekening vir die kind (Hitchcock, 2006).

Mediese onkoste: Die keuse vir die dra van die onkoste verbonde aan mediese versorging vir die betrokke kind, berus by die veiligheidsouers/pleegouers. Die volgende opsies word gestel:

- *staats hospitaal*: gratis mediese versorging by die vertoon van die hofbevel;
- *mediese fondse*: sommige fondse laat pleegkinders as medelid of afhanklike lid toe; en
- *privaat*: eie keuse en finansiële verantwoordelikheid (Hitchcock, 2006).

Mediese behandeling: Toestemming van biologiese ouers vir mediese behandeling word slegs benodig wanneer narkose benodig word. Indien ouers onopspoorbaar is wanneer toestemming vir narkose verkry moet word, moet die maatskaplike werker gekontak word sodat sy die nodige toestemming van die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling kan verkry. Wanneer 'n pleegkind tydens 'n noodgeval narkose benodig en die ouers en maatskaplike werker nie gekontak/bereik kan word nie, kan die superintendent van die hospitaal die nodige toestemming vir narkose verleen (Hitchcock, 2006).

Skoolfonds: Alle kinders in pleegsorg en plek van veiligheid word vrygeskeld van die betaling van skoolfonds. Daar moet jaarliks by skole aansoek gedoen word om vryskelding. Vryskelding van skoolfonds geld egter nie vir privaatskole, kolleges, kleuterskole en koshuise nie. Alle ander uitgawes verbonde aan die skool, is die veiligheidsouers en pleegouers se eie verantwoordelikheid, naamlik: administrasiefooi, finansies vir buitemuurse aktiwiteite, skryfbehoeftes, skoolklere, ensovoorts (Hitchcock, 2006).

Aanspreeklikheid: Daar is geen wetlike aanspreeklikheid vir veiligheids- of pleegouers indien die betrokke kind(ers) ernstig beseer word nie, byvoorbeeld deur in 'n motorongeluk te beland of die opdoen van beenbreuke en beserings nie. Veiligheids- en pleegouers word wel aanspreeklik gehou waar hulle nalatig was, byvoorbeeld waar opsetlike beserings opgedoen word in 'n motorongeluk weens dronkbestuur, mishandeling en/of verwaarlosing (Hitchcock, 2006).

Vakansies: Die betrokke maatskaplike werker moet altyd in kennis gestel word van enige vakansiereëlins wanneer die pleegouers tydens vakansies wil weggaan, sodat navrae en besoeke aan biologiese ouers vooraf hanteer kan word. Die betrokke kinders moet verkieslik by die vakansiereëlins ingesluit word, behalwe vir kinders wat hul ouers tydens vakansies besoek waar hierdie besoeke deur die betrokke maatskaplike werker aanbeveel word.

Wanneer veiligheidsouers/pleegouers met vakansie oor die landsgrense gaan en die pleegkind wil saamneem, moet die volgende in ag geneem word:

- aansoeke moet reeds twee maande vooraf by die betrokke maatskaplike werker ingedien word, aangesien die proses van toestemming vanaf die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling baie lank duur;
- aansoeke moet vergesel word van die nodige toestemming deur die biologiese ouers (indien van toepassing), volledige besonderhede van reisreëlings, verblyfreëlings en kontaknommers; en
- 'n bevel word uitgereik indien die aansoek suksesvol is en geen kind mag die land verlaat sonder hierdie bevel nie (Hitchcock, 2006).

□ **Bespreek die motiewe vir pleegsorg**

Die navorser meld dat pleegouers se motiewe om hulself as pleegouers beskikbaar te stel van die uiterste belang is, omdat dit bydra tot die sukses of mislukking van 'n pleegplasing. Die navorser meld dat daar is aanvaarbare sowel as onaanvaarbare motiewe is. Die respondente word versoek om eers die aanvaarbare en daarna die onaanvaarbare motiewe te noem, waarna die navorser alles op die blaaibord neerskryf. 'n Groepbespreking volg daarna. Uit die Pleegsorgprogram van die Ondersteuningsraad (2000) en die Pleegsorgbeleid van die Christelike Maatskaplike Raad (1992), gee die navorser die volgende inligting ten opsigte van aanvaarbare sowel as onaanvaarbare motiewe deur (uitdeeltstuk twee)(Bylae 3):

Aanvaarbare motiewe is soos volg:

- liefde vir 'n kind;
- wil graag ouerskap uitleef;
- wil baie kinders hê;
- hou daarvan om kinders te versorg;
- hou van groot huisgesinne;
- het positiewe ervaring van vorige pleegsorg gehad;
- ken vriende/familie wat kinders in pleegsorg het en wat dit positief beleef;
- wil 'n naastediens lewer;
- eie kinders is uit die huis en ouers het nou weer die geleentheid om 'n kind in nood te help; en

- wil graag vir 'n kind in nood geleentede en stabiliteit bied.

Onaanvaarbare motiewe is soos volg:

- wil 'n pleegkind neem om die plek van 'n gestorwe kind in te neem;
- wil eie inkomste aanvul met die pleegkindtoelaag;
- soek 'n maat vir hul eie kind;
- wil eie onvervulde aspirasies deur middel van die pleegkind bereik;
- het 'n mislukking gemaak van die opvoeding van hul eie kinders en wil nou hulself bewys as goeie ouers;
- om 'n huwelik te red; en
- om eensaamheid te verdryf.

- **Bespreek die redes vir die verwydering van kinders volgens die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983) – Aanpassing sal gedoen word sodra hierdie Artikels van die nuwe Kinderwet, 2005 (Wet 38 van 2005) geïmplementeer is**

Die navorser inisieer 'n bespreking oor die redes vir die verwydering van kinders uit hul ouers se sorg. Die navorser versoek die respondente om redes vir die verwydering van kinders te noem en hierdie redes word op die blaaibord neergepen. Na afloop hiervan, word die gronde vir die verwydering van kinders aan die hand van die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983), soos volg aan die respondente weergegee, naamlik:

- 'n kind wat geen ouer(s) of voog het nie;
- 'n kind wie se ouers nie opgespoor kan word nie;
- 'n kind wat –
  - geen waarneembare bestaansmiddele het nie of verlaat is;
  - gedrag openbaar wat nie deur sy ouers of voog beheer kan word nie;
  - in omstandighede woon wat waarskynlik sy verleiding, ontvoering, of seksuele uitbuiting kan veroorsaak of bevorder;
  - woon in of blootgestel word aan omstandighede wat sy fisiese, geestelike of maatskaplike welsyn ernstig kan skaad;
  - in 'n toestand van fisiese of geestelike verwaarlosing is; en
  - fisies, emosioneel of seksueel deur sy ouers of voogde misbruik of mishandel is.

Die navorser meld dat dit belangrik is dat pleegouers moet verstaan wat bogenoemde alles impliseer. 'n Verduideliking word gebied van die omstandighede van ouers wat daartoe aanleiding gee dat hul kinders verwyder word (uitdeeltuk drie).

Die navorser gee die volgende profiel van disfunksionele ouers deur, wat tot die verwydering van hul kinders kan lei, naamlik:

- onwilligheid of onvermoë om vir hul kinders te sorg;
- fisiese en/of emosionele verwaarlosing en mishandeling van hul kinders;
- arrestasie of gevangesetting van die versorgende ouer;
- ernstige gesinskonflik en gesinsgeweld;
- verslawing aan alkohol en/of dwelmmiddels;
- onstabiele maatskaplike funksionering, byvoorbeeld swerf rond, geen inkomste nie, ensovoorts;
- gebrekkige ouerskapsvaardighede, wat daartoe lei dat veral kleiner kinders emosioneel en fisies verwaarloos word;
- swak of geen skoolbywoning van skoolgaande kinders;
- seksuele misbruik van kinders;
- geestesprobleme kom voor, byvoorbeeld persoonlikheidsafwyking, skisofrenie;
- emosionele onstabieleit, byvoorbeeld woede-uitbarstings, selfmoordpogings en depressie; en
- chroniese materiële nood, veral by ouers wat geen heenkome het nie en waar kinders weens die nood, ondervoed is (Skelton, 1998:127).

□ **Bespreking van die fases van rou na die verwydering van kinders uit hul ouers se sorg**

Die navorser meld dat kinders wat uit hul ouers se sorg verwyder word, deur verskillende fases van rou gaan, aangesien dit vir die kinders 'n verlies is wat hulle moet verwerk. Volgens Louw en Edwards (1998:427), is emosies geleë binne die spesifieke situasies van 'n persoon se lewe. Emosies behels 'n toestand van aksiegereedheid, byvoorbeeld as ons bang is, is ons gereed om te ontsnap, of weg te kruip as ons kwaad is. Dit is belangrik dat respondente moet kennis dra van die fases van rou waardeur die pleegkind gaan, aangesien dit vir hulle insig sal gee oor hoe om die kind te hanteer en om sy gedrag dus beter te verstaan. Die navorser gee die volgende fases van rou aan die respondente deur (uitdeeltuk vier) en hanteer dit as 'n bespreking in groepsverband:

Eerste fase – Wittebroodsfase: Volgens die Pleegsorgprogram van die Ondersteuningsraad (2000), kan kinders wat in alternatiewe sorg geplaas is, voorgee dat hulle geen probleme het nie, uit vrees vir verdere verwerping. Dit kan ook beteken dat die betrokke kind baie gehoorsaam is en alles doen wat sy pleegouers van hom verwag, omdat ongehoorsaamheid kan beteken dat hy weer eens verwyder sal word. Hierdie periode kan 'n paar weke of selfs 'n paar maande duur. Dit is egter nie altyd die realiteit nie en die maatskaplike werker en die pleegouers voel gerus dat die plasing en aanpassing van die kind, bevorderlik verloop. Hierdie gedrag is dikwels nie 'n refleksie van hul werklike aanpassing nie, maar eerder 'n refleksie van hul vrees en angs wat hulle nie kan verwerk of hanteer nie. Daar moet gewaak word teen die versoeking om hierdie “skyn” as die ware aanpassing te sien (Fick, 2004).

Tweede fase – Trauma en rou: Volgens Bowlby (1988:31), is rou “the usual response to a loss after it has occurred.” Die navorser noem dit is belangrik om te weet dat kinders rou of treur wanneer hulle uit hul ouers se sorg verwyder word. Kinders beleef hartseer en rou weens verlies en skeiding (Levy & Orlans, 1998:223). Hulle kan ook trauma beleef weens die mishandeling en/of verwaarlosing waaraan hulle in hul ouerhuis blootgestel was. Die betrokke kind verloor sy gevoel van emosionele en psigologiese sekuriteit weens die onbekende omgewing (Potgieter, 2006). Hierdie fase word gekenmerk deur die volgende:

- **Skok:** Dit is 'n bewuswordingsfase, waar die kind ingelig word oor die redes vir verwydering en wanneer die besef ontstaan dat daar geen ander uitweg vir hom is nie.
- **Ontkenning:** Dit is 'n fase van verwarring vir die kind, en gevoelens van ongeloof en onwerklikheid word beleef. Die kind verstaan nie altyd wat besig is om te gebeur nie en hy kan die inligting wat aan hom deurgegee word, nie altyd onthou of begryp nie. Die inligting is dus vir hom flitsend van aard. Die kind kan byvoorbeeld praat asof hy die volgende dag huis toe gaan.
- **Woede en protestering:** Dit is 'n sterk emosionele reaksie wat ontlok word deur situasies soos fisiese inperkinge, inmenging, verwydering van besittings en om aangeval of bedreig te word (Louw, Van Ede & Louw, 1998:276). Die kind voel kwaad oor dit wat met hom gebeur het, aangesien dit nie iets is wat hy kon voorkom nie (Louw & Edwards, 1998:427). Hierdie woede en opstandigheid word dikwels op ander persone geprojekteer. Woede kan ook op hulself gerig wees, weens skuldgevoelens en hul

verlies aan beheer oor omstandighede. Tydens hierdie fase, kan die kind dikwels hulp verwerp.

- ***Wanhoop en depressie:*** Die kind beleef terneergedruktheid, angs en spanning. Dit lei tot sosiale isolasie, gevoelloosheid, hulpeloosheid, eensaamheid, gebrek aan konsentrasie en onvermoë om sy huidige situasie as positief te beleef. Die kind kan neig om hom te onttrek van ander. Tydens hierdie fase, kan die gedrag verkeerdelik geïnterpreteer word as 'n herstelfase (Kobak, 1999:24).

Derde fase – Aanpassing (losmaking): Die kind beleef aanpassing in sy pleeggesin nadat hy sy verlede en die hede deurworstel het. Dit beteken dat die kind hom nou op die toekoms kan rig. Daar is ook 'n geleidelike afname in rou by die kind te bespeur en die intensiteit van emosies wat by die vorige fases voorgekom het, verswak. Akute aanvalle van hartseer kan wel nog voorkom, maar die verlangde emosie tree weer op die voorgrond. Die kind begin weer in ander en sy omgewing belangstel (Fick, 2004; Blunden, 2005:83).

Die navorser meld dat die oplossing om onverwerkte rou te hanteer, nie daarin geleë is om dit te onderdruk nie. Dit is belangrik dat pleegkinders eers deur die verlies van hul eerste bindingsfiguur (byvoorbeeld biologiese ouer) moet werk, voordat hulle emosioneel gereed is om met 'n tweede bindingsfiguur (pleegouer) te bind. Die verwerking van 'n verlies kan vergemaklik word deur daaroor te praat. 'n Ondersteunende en simpatieke omgewing is baie belangrik vir die kind se verwerking van verlies.

□ **Hantering van vrae en probleemassekte**

Na afloop van die inligting en groepbespreking, gee die navorser aan die respondente die geleentheid om vrae te vra met die doel om duidelikheid oor die bespreekte aspekte te verkry. Respondente kry ook die geleentheid om terugvoering te gee van hul belewenis van die sessie en of hulle beleef dat hul kennis van die bespreekte aspekte verbeter/verhoog het. Dit is belangrik dat die respondente nie net kennis opdoen nie, maar ook die nodige *insig* moet hê om die hele omvang van hul taak as pleegouers te begryp. Insigontwikkeling is egter 'n proses waardeur die maatskaplike werker die kliënt stap vir stap tot selfbegrip lei deur te fokus op sy denke, gevoelens en gedrag (Van der Merwe, 1992:200). Vir die doel van hierdie program, word die respondente se insig nie gemeet nie, maar slegs die kennis wat hulle opdoen. Met die nodige toestemming, teken die navorser die respondente se onderskeie response aan.

- **Samevatting en afsluiting**

Na die opleidingsessie, word die inhoud van die byeenkoms saamgevat deur te noem dat in hierdie sessie beseft is dat pleegsorg baie kompleks is, dit 'n groot verantwoordelikheid is om 'n pleegkind te versorg en dat dit baie belangrik is om te verstaan wie die pleegkind is. Die navorser bedank die respondente vir hul teenwoordigheid en samewerking gedurende die verloop van die sessie.

6.6.3.2 Sessie 2: Regte, verwagtinge en verpligtinge

- **Doelstelling**

Om respondente te oriënteer ten opsigte van die regte en verwagtinge van al die betrokke partye en om 'n begrip te vorm van hul verantwoordelikheid as pleegouers.

- **Doelwitte**

- om 'n kort samevatting van die vorige opleidingsessie te doen en om aan die respondente die geleentheid te bied om vrae daaroor te vra, indien daar nog enige onsekerheid bestaan;
- om die respondente vertrouwd te maak met die verwagtinge wat gestel word aan pleegouers, biologiese ouers en maatskaplike werkers;
- om die respondente ook vertrouwd te maak met die regte van pleegkinders, pleegouers en biologiese ouers;
- bespreking van strafmaatreëls ten opsigte van pleegkinders; en
- om kennis by respondente te kweek oor die tipes kontak wat tussen pleegkinders en hul ouers plaasvind en wat die doel van hierdie kontak is.

- **Hulpmiddel**

'n Blaai bord word as hulpmiddel tydens hierdie sessie benut om aantekeninge te maak en om die groeps gesprek te fasiliteer.

- ***Verloop van die sessie***

Met die aankoms van die respondente, word hulle welkom geheet en word vir hulle 'n kort geleentheid gegun om informele gesprek met mekaar te hê, sodat 'n gemaklike en gemoedelike atmosfeer geskep word. Respondente help hulself aan koffie, tee en verversings wat voorgesit is.

- **Samevatting van vorige sessie**

Die navorser verwys kortliks terug na die vorige sessie wat plaasgevind het om die nodige kontinuïteit tussen die opeenvolgende sessies te verkry. Die navorser versoek die respondente om vrae te vra oor die aspekte wat reeds in die vorige sessie bespreek is, om nog verdere onduidelikhede op te klaar.

- **Bespreek die verwagtinge wat aan die pleegouers, biologiese ouers en die maatskaplike werker gestel word**

Die navorser lei 'n groeps gesprek ten opsigte van die verwagtings wat aan hulle as pleegouers, die biologiese ouers en die maatskaplike werkers gestel word. Die navorser gee die volgende inligting uit die Pleegsorgbeleid van die Ondersteuningsraad (2004) deur, ten opsigte van die verwagtinge wat aan al die betrokke partye gestel word:

Verwagtinge aan pleegouers gestel (uitdeeltuk vyf):

- dat hulle saam met die maatskaplike werker in vennootskap sal tree om in die behoeftes van die betrokke kind te voorsien;
- dat hulle die kind sal versorg ten opsigte van sy gesondheid, asook psigiatryse, sielkundige of ander gespesialiseerde dienste, indien nodig;
- om die kind te help en die geleentheid te gee om deel te neem aan sportaktiwiteite en ontspanning;
- om die kind die geleentheid te bied om 'n positiewe sosialiseringproses te ervaar;
- om die kind voldoende te klee;
- om die pleegkind van sakgeld te voorsien;
- om die pleegkind se biologiese ouers met besoeke te akkommodeer;
- om nie die pleegkind se ouers by hom af te kraak nie, maar eerder hul beeld by die pleegkind te versterk;
- die kind toelaat om vir sy familie en vriende te gaan kuier;

- indien die kind se familie siek is of afsterwe, moet die pleegouers die kind self vertroos en neem vir besoeke of die begrafnis;
- om die maatskaplike werker in kennis te stel van enige adresverandering;
- die pleegouer moet altyd bereid wees om probleme wat mag opduik in die pleegsorgsituasie, met die maatskaplike werker te bespreek;
- die pleegouer moet meehelp dat die band tussen die ouer en die kind nie verbreek word nie en die kind ondersteun ten opsigte van terugplasing in sy ouers se sorg; en
- dat die pleegouer bereid sal wees om verdere opleidingsprogramme te deurloop wat die organisasie kan aanbied ten opsigte van die voorbereiding en beoefening van pleegouerskap.

Verwagtinge aan biologiese ouers gestel (uitdeeltuk ses):

- dat hulle samewerking aan die maatskaplike werker sal bied met die oog daarop om hulle met hul kind te herenig;
- dat hulle die pleegouers as die primêre versorgers van hul kind sal eerbiedig;
- dat hulle die maatskaplike werker in kennis sal stel van enige adres- en werksverandering;
- om gereeld besoeke na te kom wat deur die maatskaplike werker gereël is;
- om nie die pleegouers by die kind af te kraak nie en die kind behulpsaam te wees om aan sy pleegouers die nodige respek te toon; en
- dat hulle bereid sal wees om verdere programme te deurloop wat die organisasie aanbied ten opsigte van verryking, opleiding en beoefening van positiewe ouerskap.

Verwagtinge aan die maatskaplike werker gestel (uitdeeltuk sewe):

- dat die keuse van 'n pleegkind eerbiedig sal word;
- dat die maatskaplike werker die pleegouers se vrae sal beantwoord rondom pleegsorg en die pleegkind;
- om ondersteuning en onderskraging te bied ten opsigte van die pleegouers se rol en verantwoordelikheid as pleegouer;
- om bystand te verleen aan die pleegouers met betrekking tot probleme en gedrag van die biologiese ouers, asook wyses oor hoe om die biologiese ouers te hanteer;
- om al die betrokke partye met die nodige respek te behandel;
- die maatskaplike werker moet beskikbaar en bereikbaar wees;

- dat die organisasie gereeld opleidingskursusse sal aanbied wat voorsien in die betrokke partye se behoeftes;
- dat die maatskaplike werker dienste sal lewer aan al die betrokke partye ten opsigte van behoeftes en probleme wat bestaan;
- dat daar oop kommunikasie sal wees tussen die maatskaplike werker en al die betrokke partye;
- dat gesamentlike beplanning van die pleegkind se toekoms deur die maatskaplike werker, die pleegouers asook die biologiese ouers sal geskied; en
- dat die maatskaplike werker voldoende inligting aan die pleegouer ten opsigte van die pleegkind en sy omstandighede sal verskaf, sodat pleegouers sal weet hoe om die pleegkind te hanteer.

Die navorser gee aan die respondente geleentheid vir vrae en skryf opmerkings op die blaaibord neer.

□ **Bespreek die regte van pleegkinders, pleegouers en die biologiese ouers**

Die navorser lei 'n groeps gesprek ten opsigte van die regte van pleegouers, pleegkinders asook die biologiese ouers. Dit word beklemtoon dat die respondente oor die nodige kennis hieroor moet beskik, veral omdat onsekerheid van die regte gewoonlik kan lei tot konflik tussen die biologiese ouers en die pleegouers en dit ook verwarring en onsekerheid kan veroorsaak. Volgens die Pleegsorgbeleid van die Ondersteuningsraad (2004), word die regte van die onderskeie partye word soos volg in die opleidingsessie bespreek:

Regte van pleegkinders (uitdeeltstuk agt):

- om met respek en agting behandel te word;
- om van hul regte, asook die toepassing daarvan in kennis gestel te word;
- om binne 'n gesin wat opgelei is om in sy behoeftes te voorsien, groot te word;
- om kwaliteit opvoedkundige opleiding en mediese dienste te ontvang;
- om sover moontlik kontak te behou met die gesin van oorsprong;
- pleegkinders het die reg tot professionele ondersteuning en dienste om in hul behoeftes te voorsien;
- om in besluitneming rondom hul toekoms, deel te neem;
- om in dieselfde gemeenskap of in 'n toepaslike gemeenskap waarin hulle ouers is, geplaas te word; en

- om teen enige vorm van mishandeling, verwaarlosing, verlating, wreedheid of enige vorm van uitbuiting, beskerm te word.

Regte van pleegouers (uitdeeltuk nege):

- om as 'n individu met respek en agting behandel te word;
- om opgelei te word in die pleegsorgpraktyk en voorberei te word op moontlike veranderinge wat in hul gesin kan intree wanneer 'n kind by hulle geplaas is;
- om 'n duidelike aanduiding te gee oor die verwagte tydperk van die plasing;
- om deurlopend ondersteuning en leiding te ontvang, soos wat die pleegsorgproses verloop;
- om voor die pleegsorgplasing toegang te hê tot tersaaklike inligting rondom die kind;
- ontvang 'n pleegkindtoelaag as finansiële bystand om die kind te versorg;
- biologiese ouers het nie vrye toegang tot die pleegouers se woning of tot die kind nie; en
- pleegouers verkry nie voogdyskap oor die kind nie, met ander woorde kan nie toestemming verleen vir narkose by mediese behandeling of vir die kind se huwelik nie.

Regte van biologiese ouers (uitdeeltuk tien):

- om met respek en agting behandel te word;
- om deur middel van telefoonoproepe, briewe en besoeke soos geskeduleer, toegang tot hul kind te hê;
- om op hoogte gehou te word van hul kind se vordering en by spesiale gebeurtenisse ingesluit te word;
- om deel te wees van die beplanning van dienste;
- inskakeling by gesinsherenigingsdienste om die hereniging van die gesin te bevorder; en
- moet steeds toestemming verleen tot narkose by mediese behandeling of vir die kind se huwelik.

Die navorser lei 'n groeps gesprek na aanleiding van genoemde aspekte en vrae en probleem aspekte word hanteer. Ook hierdie probleem aspekte word op die blaaibord neergepen.

□ **Bespreking van strafmaatreëls en dissiplinerig**

Die navorser noem dat pleegkinders “andermanskinders” is. Dit is belangrik dat pleegouers moet weet dat lyfstraf in watter vorm ook al, onwettig is (Hitchcock, 2006). Die navorser meld dat dissipline in die vorm van lyfstraf deur pleegkinders as mishandeling beleef kan word, veral as hulle in hul ouerhuis aan fisiese mishandeling blootgestel was (Hughes, 1997:4). Die navorser meld dat pleegouers onder geen omstandighede pleegkinders moet dreig met verwydering as hulle ongehoorsaam is nie, aangesien dit net tot verdere gevoelens van verwerping en vrees by die kind sal lei. Dit is ook belangrik dat pleegouers moet kennis dra dat hulle pleegkinders ook nie mag straf deur die weiering van toegang of kontak met hul ouers nie, of om hulle sonder kos bed toe te stuur nie (Pleegsorgprogram van die Ondersteuningsraad, 2000; Fick, 2004).

Die verskillende ouerskapstyle kan in die opleidingsprogram geïnkorporeer word, maar dit is nie deel van hierdie program nie weens die beperkte tyd wat vir elke sessie toegelaat is.

Die navorser meld dat dissipline lei tot sosialisering en ‘n gesonde binding (Hughes, 1997:5). Die navorser lei ‘n groeps gesprek en versoek die respondente om alternatiewe strafmaatreëls te bespreek. Hierdie terugvoer word deur die navorser op die blaai bord neergeskryf. Na afloop van die bespreking, word verdere inligting aangaande alternatiewe strafmaatreëls deur die navorser aan die respondente deurgegee (uitdeelstuk 11). Die navorser meld dat wanneer pleegouers met gedragsmoeilike pleegkinders te doen het, hulle gevoelens van magteloosheid en frustrasie beleef, veral as hulle ‘n onvermoë het om die kind te dissiplineer (Webster-Stratton & Herbert, 1994:119). Pleegouers moet wegbeweeg van onrealistiese gedagtes, naamlik:

- ander ouers blyk baie goed hul kinders te beheer;
- kinders kan oornag verander; en
- waarom moet kinders geprys word wanneer hulle iets doen wat hulle in elk geval *moet* doen? (Webster-Stratton & Herbert, 1994:123).

Die navorser noem dat dit belangrik is dat die pleegouers van die begin af die huisreëls en die verwagtinge wat hulle aan die kind stel, aan hom moet verduidelik. Die navorser meld dat dit belangrik is dat die kind nooit die beheer in die gesin moet oorneem nie en dat hy nie anders as hul eie kind hanteer en gedissiplineer moet word nie. Die navorser stel daarna die volgende alternatiewelike strafmaatreëls of dissiplineringsmetodes voor:

- stel duidelike grense, met ander woorde moet aanvanklik nie onaanvaarbare gedrag laat begaan omdat hulle vir die kind jammer voel nie;
- die straf moet onmiddellik wees, selfs al beteken dit die kind moet dit waarmee hy besig is, eers los om sy straf “uit te dien”;
- moet nooit in ‘n woordewisseling (“shouting match”) met die kind betrokke raak nie;
- waak daarteen om jouself te herhaal, waar die kind byvoorbeeld gevra word om iets te doen – tree onmiddellik op as die kind na die eerste waarskuwing nog nie gereageer het nie;
- ontnem die kind van voorregte en hou daarby;
- prys goeie gedrag deur sekere belonings te bied vir goeie gedrag, ensovoorts; en
- “time-out”, waar die kind op ‘n stoel moet sit en na die muur moet kyk – hy mag ook nie praat of daarvandaan af opstaan nie.

Die navorser verduidelik besoeke en kontak tussen die biologiese ouers en die pleegkind aan die hand van die Pleegsorgprogram van die Ondersteuningsraad (2000), Fick (2004) en Hitchcock (2006). Die navorser versoek die groep om die redes te meld waarom kontak tussen die ouers en hul kinders aangemoedig word, selfs al is die kind deur sy ouers verwaarloos of mishandel. Tydens die groepbespreking vind ontlading van emosies by die respondente plaas en word baie weerstand beleef ten opsigte van hierdie besoekreëlings. Hierdie emosies word hanteer deur die respondente die geleentheid te bied om oor hul vrese en weerstand te praat. Die navorser verduidelik die *redes* vir kontak soos volg (uitdeeltuk 12):

- dit bespoedig die terugplasing van die kind in sy ouers se sorg – dit is tog die uiteindelijke doel van pleegsorg;
- dit bevorder die kind se gevoel van wel wees – die kind beleef nie dat sy ouers hom weggegooi het nie;
- dra by tot gesonde identiteitsontwikkeling;
- hou die band van gehegtheid in stand; en
- die kind beweeg gouer deur sy roufase.

Hill (1999:247) meld ter staving van bogenoemde, die volgende: “Most researchers have concluded that continued structured contact with birth parents generally benefits children living away from home.” Dit is egter belangrik om te bepaal op watter wyse hierdie kontak

moet plaasvind in die beste belang van die pleegkind. Die volgende wyses van kontak tussen die pleegkind en sy biologiese ouers, word ook in die groep hanteer (uitdeeltuk 12):

- briefwisseling en e-pos;
- telefoniese kontak en sms-boodskappe;
- kantoorbesoeke (sonder of met toesig van 'n maatskaplike werker);
- besoeke aan huis van die pleegouers;
- dagbesoeke; en
- oorslaapbesoeke (naweke, langnaweke en/of vakansies).

Die navorser meld dat alle tipes kontak gestruktureerd of ongestruktureerd is. Kontak tussen die pleegkind en sy ouers word in die volgende gevalle gestruktureer:

- waar die kind angstig voel en ernstige trauma beleef het;
- waar die ouers aggressief is;
- waar dit nodig is om die kontak tussen die ouers en hul kind waar te neem met die oog op verdere aanbevelings vir plasing; en
- om die ouer-kind-verhouding te evalueer.

Besoeke aan huis van die pleegouers word nooit gereël as die pleegouers nie daartoe instem nie. Die navorser noem dat dit belangrik is dat die maatskaplike werker die nodige toestemming vir kontak en besoeke moet verleen, selfs waar daar verwante pleegplasing is.

□ **Hantering van vrae en probleemmaspekte**

Die navorser gee aan die respondente die geleentheid om vrae te vra. Hulle kan ook opmerkings maak of probleemmaspekte noem. Hierdie probleemmaspekte word met hul toestemming op die blaaibord neergepen.

• ***Samevatting en afsluiting***

Die navorser meld dat hierdie sessie gepoog het om hul kennis van wat van hulle as pleegouers verwag word, te verbeter, en dat dit as inleiding gedien het tot die proses om hulle bloot te stel aan wie die pleegkind is. Die navorser meld dat die volgende opleidingsessie hoofsaaklik sal fokus op probleme wat by die pleegkind kan voorkom en hoe

dit hanteer kan word. Die respondente word gevra om terugvoer te gee ten opsigte van hul belewenis van die sessie asook of hulle beleef dat die sessie daartoe bygedra het dat hul 'n beter begrip van die temas wat hanteer is, ontwikkel het. Hierdie response van elke respondent word deur die navorser gelys.

Die navorser bedank die respondente weer eens vir hul teenwoordigheid asook vir hul positiewe gesindheid gedurende die sessie.

6.6.3.3 Sessie 3: Emosionele probleme en die rol van die gesinsisteem

- ***Doelstelling***

Om respondente te oriënteer ten opsigte van die emosionele probleme en behoeftes wat by pleegkinders kan voorkom en hul rol as gesinsisteem om hierdie kind te help.

- ***Doelwitte***

- om 'n kort samevatting te doen van die vorige sessie, om aan die respondente die geleentheid te bied om vrae te stel indien daar steeds enige onduidelikhede van die bespreekte aspekte is;
- om die respondente te oriënteer ten opsigte van emosionele probleme wat pleegkinders ervaar en hoe om dit te hanteer;
- om die respondente te oriënteer ten opsigte van die hantering van die kind met MIV/VIGS;
- om die respondente te laat verstaan dat die gesinsisteem benut kan word om kinders te heel en om die pleegkind te help om lid van 'n nuwe gesin (sisteem) te word;
- om 'n hulpbronnelys van sielkundiges en terapeute aan die respondente beskikbaar te stel; en
- om die respondente vraelyste (A) individueel te laat voltooi om die verbetering al dan nie van hul kennis van pleegsorg te evalueer.

- ***Hulpmiddel***

'n Blaai bord word weereens as hulpmiddel tydens die sessie benut sodat vrae, temas en probleem aspekte wat na vore kom tydens die groeps gesprek, neergeskryf kan word.

- ***Verloop van die sessie***

Die navorser heet al die lede teenwoordig, welkom. 'n Kort geleentheid word gegun vir informele gesels tussen die respondente, sodat 'n gemoedelike atmosfeer geskep kan word. Respondente help hulself aan koffie, tee en ligte verversings wat voorgesit is. Teen hierdie tyd is die respondente baie gemakliker met mekaar en word waargeneem dat die onderskeie pare staaltjies deel oor hul eie kinders en die kinders wat reeds in hul sorg verkeer.

- **Samevatting van vorige sessie**

Die navorser gee 'n kort samevatting van die vorige opleidingsessie wat plaasgevind het, om die nodige kontinuïteit van die opeenvolgende sessies te verkry. Geleentheid word gebied vir verdere vrae oor die aspekte wat in die vorige sessie hanteer is, om enige onduidelikhede uit te skakel.

- **Bespreking van emosionele probleme wat by pleegkinders kan voorkom en die hantering daarvan**

Die navorser gee aan die respondente die geleentheid om emosionele probleme wat by pleegkinders kan voorkom, te meld. Die navorser lys al hul terugvoer op die blaaibord. Na afloop van hiervan, word die terugvoer gegroep, aangesien van die probleme wat gelys is, mekaar kan oorvleuel. Die navorser lig daarna die meer algemene probleme uit wat by pleegkinders kan voorkom. 'n Kort omskrywing word gebied oor wat elke probleem behels en moontlike maniere om hierdie probleme te hanteer. Die volgende emosionele probleme word meer diepgaande in die groep bespreek (uitdeeltuk 13):

Lae selfbeeld: Die selfbeeld is 'n belangrike aspek van die mens se persoonlikheidsontwikkeling, aangesien dit die persoon se siening van hom- of haarself omsluit (Baron & Byrne, 2000:169). 'n Pleegkind met 'n lae selfbeeld erken nie sy vermoëns nie en maak ook nie vrede met sy onvermoëns nie. Daar bestaan 'n sterk verband tussen 'n persoon se selfbeeld en die gedrag wat hy openbaar (McWhirter, McWhirter, McWhirter & McWhirter, 1998:85). Selfaanvaarding is dus belangrik vir positiewe sosiale funksionering (Louw, *et al.*, 1998:289). Ouerlike liefde, aanvaarding, respek, ondersteuning en belangstelling is belangrik vir positiewe gevoelens teenoor die self. Ontbering/ontneming van bogenoemde manifesteer by die kind in die vorm van 'n lae selfbeeld en eiewaarde, wat weer lei tot twyfel, vrese en 'n behoefte aan sekuriteit (Van der Merwe, 1992:76 & 160).

Die navorser meld dat dit belangrik is om die pleegkind dus onvoorwaardelik te aanvaar en aan hom sekerheid ten opsigte van hulle as ouers, te bied. Dit is verder belangrik om die kind te prys vir klein dingetjies wat hy baasraak. Pleegouers moet egter daarteen waak om té hoë verwagtings aan die pleegkind te stel en hom behulpzaam wees om take te bemeester, byvoorbeeld om eerder vir hom take te gee wat binne sy vermoë en op sy intellektuele vlak is.

Gebrek aan 'n eie identiteit: Die navorser meld dat dit belangrik is om te besef dat 'n kind sekerheid wil hê oor sy eienskappe, met ander woorde 'n antwoord op die vraag: "Wie is ek?" Hy wil ook sekerheid hê oor sy sosiale identiteit en oor sy eiewaarde en ideale (Louw, *et al.*, 1998:55). 'n Eie identiteit het ook te doen met 'n persoon se verhouding met ander (Baron & Byrne, 2000:159). Die navorser meld dat 'n pleegkind hom met sy biologiese gesin identifiseer en dat dit vir hom verwarrend kan wees om in 'n nuwe gesin (sisteem) aan te pas, met ander norme, waardes en ideale. Die gevolg is dat hierdie kind nie weet wie hy is of waar hy tuis hoort nie. Die navorser verwys na 'n gevallestudie waar die pleegkind nie aan die pleegouers se verwagtings kon voldoen nie en weens hierdie spanning, gedragsprobleme geopenbaar het. Sy pleegouers het hom laat verstaan dat hy nes sy ouers is, alhoewel hy ook volgens hom, deur hulle verlaat is. Hierdie kind het geen idee gehad van wie hy is en waar hy tuis hoort nie.

Die navorser lei 'n groepsgebesprek oor die hantering van die kind wat 'n gebrek aan 'n eie identiteit het. Die gesprek lei tot die slotsom dat die kind die geleentheid moet hê om self keuses te maak en dat gefokus moet word op sy smake en belangstellings, met ander woorde om hom te help om 'n eie identiteit te ontwikkel. Wys die kind daarop as daar spesifieke eienskappe aan homself is wat hom uniek maak, eienskappe oor homself wat vir ander aanvaarbaar is en waarmee hy gemaklik is. Die pleegkind moet beleef dat hy êrens behoort.

Aggressie: Die *Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk* (1995:2) beskryf aggressie soos volg: "Gedrag van 'n persoon of groep (1 en 2) gekenmerk deur kragtige en/of selfgeldende kontak en kommunikasie met ander mense ten einde eie belange te bevorder, konflik te veroorsaak of te hanteer, of om te kompeteer." Die navorser meld dat aggressie grootliks by alle pleegkinderes voorkom. Volgens Louw, *et al.* (1998:278), kan die oorsake die volgende behels:

- aggressie kan 'n instinktiewe respons wees wat by alle mense voorkom, aangesien dit bydra tot oorlewing en voortbestaan;
- wanneer doelstellinge geblokkeer word, kan frustrasie ervaar word, waarop dan met aggressie gereageer word;
- aggressie is die gevolg van 'n onvermoë om sosiale inligting toereikend te verstaan; en
- aggressiewe gedrag word aangeleer deur die versterking van aggressiewe gedrag en die nabootsing van aggressiewe modelle.

Die navorser meld dat kinders redes het vir hul aggressie, wat volgens Schoeman (2001b:173) soos volg is:

- aggressie verkry ander mense se aandag;
- kinders wil graag kwaad bly, aangesien hulle dit as 'n "wapen" beskou;
- wil beheer verkry deur byvoorbeeld uiting te gee aan woede-uitbarstings;
- woede kan 'n kind bemagtig;
- dit word gebruik as verskoning vir 'n kind se onwilligheid om iets te doen; en
- soms word die kind se woede jeens homself gerig.

Die navorser meld dat dit belangrik is om te verstaan waarom kinders aggressie openbaar, aangesien dit die pleegouers meer insig sal bied oor hoe om hierdie aggressie te hanteer. Die volgende hanteringsmetodes word aan die respondente deurgegee:

- **Bewuswording:** Dit is nodig dat die kind oor sy aggressie praat, dit kan noem, meld waar dit vandaan kom en hoe hy op die oomblik voel. Laat die kind ook praat oor hoe hy dit sal wil uitdruk.
- **Luister:** Pleegouers moet baie aandagtig na die kind luister. Hou in gedagte dat die kind met 'n rede aggressie openbaar. Luister na die boodskap agter die woorde.
- **Uitdrukking van negatiewe energie:** Byvoorbeeld deur 'n telefoonboek stukkend te skeur, teen 'n koerantpapier te slaan, 'n kussinggeveg te hou, 'n slaansak aan te skaf vir die kind, mekaar te gooi met waterbalonne, om die blok te hardloop, ensovoorts.
- **Erken die woede:** Dit kan gedoen word deur 'n samevatting aan die kind te gee oor wat die pleegouers by hom hoor.

- **Vra verskoning vir die woede:** Die pleegouers kan byvoorbeeld vir die pleegkind noem dat hulle namens die pleegkind se biologiese ouers vir hom om verskoning vra vir die emosionele pyn wat hy ervaar en hom die versekering gee dat hy dit nie verdien het nie.
- **Stem saam met die woede:** Die rede hiervoor is om die kind aan te moedig dat hy sy woede fisies en emosioneel kan beleef. Die kind kry dus toestemming om aan sy woede uiting te gee op 'n sosiaal aanvaarbare wyse.
- **Keuse vir die uitdrukking van woede:** Pleegouers kan die kind vra wat hy nodig het om vir die persoon te sê vir wie hy kwaad is. 'n Kind kan gehelp word om sy woede uit te "speel" ("enactment") (Schoeman, 2001b:174-178).

Die navorser lei 'n groeps gesprek waar die respondente verdere insette lewer oor ander maniere om aggressie by kinders te hanteer. Die navorser meld dit is belangrik dat die aggressie by die kind op deurlopende basis gekanaliseer moet word na fisiese handeling wat die kind die geleentheid bied om op positiewe wyse uiting te gee aan sy woede. Die respondente moet verstaan dat aggressie by pleegkinders veroorsaak kan word deur hul hartseer en verlange na hul biologiese gesin.

Gebrek aan binding: Pleegkinders het gewoonlik nooit normale bindings met hul biologiese ouers gehad nie, met ander woorde hulle het geen ervaring ten opsigte van emosionele gebondenheid nie. Wanneer 'n kind ernstige bindingsprobleme ervaar weens die onverwerkte verlies van 'n primêre bindingsfiguur, word na 'n "bindingsversteuring" verwys. Kinders met 'n bindingsversteuring, ervaar veral emosies van vrees, woede, hartseer, pyn en skaamte weens die verlies aan 'n bindingsfiguur (Lungu, 1999:78; Blunden, 2005:87). Gevolglik vertrou hierdie kinders nie volwassenes nie, wys hulle toenadering af en isoleer hulle hulself. Die navorser meld dat pleegouers frustrasie kan beleef en radeloos kan voel as hulle heelyd liefde gee en niks terug van die kind af ontvang nie. Die navorser beklemtoon dat dit baie keer gebeur dat die pleegouers hierdie kind as ondankbaar beskou.

Volgens die Pleegsorgprogram van die Ondersteuningsraad (2000), word die volgende hanteringsmetodes voorgestel vir die hantering van hierdie kinders:

- moet nie die pleegkind ignoreer of verwyf nie;
- laat die kind sy “terugtrekking” verdien deur eers vir ‘n paar minute by die pleegouer deur te bring voordat hy mag kamer toe gaan;
- as ‘n kind wat afkeer toon van omhelsing (hom daaruit losmaak), kan gesê word: “Jy wil wegkom, seker omdat ek jou so lanklaas ‘n drukkies gegee het, daarom moet jy nou ‘n ekstra een kry”;
- as die kind byvoorbeeld ‘n soen wat hy kry afvryf, kan gesê word: “O, jy dink jy vee die soen af, maar eintlik vryf jy dit dieper in; en
- oogkontak is belangrik.

Leuentaal: Alle kinders vertel op verskillende stadiums leuens, maar dit is belangrik om te onderskei tussen verskillende soorte leuens. Leuens kan gebruik word om onaanvaarbare gedrag te verbloem of kan doelbewus wees om konfrontasie te vermy. Volgens Maree (1989:74-76), word die volgende tipes leuens onderskei, naamlik:

- fantasieleuens;
- leuens om aandag te trek;
- verdedigingsleuens (jok om uit die moeilikheid te kom);
- kompenserende leuens (kind vertel aan sy maats hoe sterk sy vader is);
- wraaksugtige leuens (die doel is om iemand in onguns te bring); en
- patologiese leuens (doelbewuste verdraaiing van die waarheid).

Die navorser lei ‘n groeps gesprek ten opsigte van hanteringsmetodes vir kinders wat hulself aan leuengedrag skuldig maak. Dit is belangrik dat pleegouers die pleegkind daarop moet wys as hulle leuens vertel; dit moet nie geïgnoreer word nie. Dieselfde dissiplineringsmetodes soos in die vorige sessie bespreek, kan ook hier aangewend word. Die pleegkind moet duidelik verstaan dat aanhoudende leuentaal onaanvaarbaar is.

Enurese en enkoprese: Die *Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk* (1995:14) beskryf enurese as volg: “Onwillekeurige urinering in die slaap wat gewoonlik by kinders voorkom, deur fisiese of psigiese faktore veroorsaak word en meestal van verbygaande aard is.” Enkoprese word deur die *Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk* (1995:13) as volg beskryf: “Onwillekeurige ontlasting wat nie deur siekte of enige organiese wanfunksionering veroorsaak word nie, maar met swak toiletonderrig of emosionele probleme geassosieer word wanneer dit by kinders voorkom.” Die navorser meld dat enurese meer gereeld by

getraumatiseerde kinders voorkom as enkoprese. Volgens die Pleegsorgprogram van die Ondersteuningsraad (2000), kan enkoprese ook gesien word as 'n onbewuste poging van die kind om beheer uit te oefen in 'n situasie wat vir hom bedreigend is en kan dit ook 'n wyse wees van die uitdrukking van aggressie.

Die navorser stel die volgende optrede voor wanneer enuresis of enkoprese by die pleegkind bespeur word:

- neem die kind eerstens vir 'n mediese ondersoek sodat enige onderliggende mediese toestande as oorsaak daarvoor, uitgeskakel kan word;
- moet nooit met woede reageer as die kind die bed benat of homself bevuil nie;
- beloon die kind vir elke aand wat hy byvoorbeeld nie sy bed natgemaak of homself bevuil het nie, met ander woorde beheer word aan die kind gegee;
- moet nooit spanning by die kind laat ontstaan waar hy byvoorbeeld elke keer verneder word wanneer hy homself bevuil of natmaak nie;
- vermy vloeiwater kort voor slaaptyd; en
- maak die kind in die middel van die nag wakker om "glipsies" te voorkom.

Die respondente kry geleentheid om op bogenoemde hanteringsmetodes te reageer. Dit is belangrik dat pleegouers moet beseft dat enuresis en enkoprese 'n simptome van 'n emosionele probleem kan wees.

Psigosomatiese siektetoestande: Die navorser meld dat die term verwys na siektes wat nie werklik bestaan nie; daar is geen fisiese rede vir die pyn of siekte nie. Uit die Pleegsorgprogram van die Ondersteuningsraad (2000) kan psigosomatiese siekte gesien word as 'n manier waarop die kind aan sy omgewing weergee dat hy 'n emosionele probleem ondervind. Die navorser beskryf 'n gevallestudie van 'n dogtertjie wat deur haar stiefvader gemolesteer is en dat sy die dag van die kriminele saak, waar sy getuie moes lewer, hoë koors ontwikkel het en naer gevoel het. Na afloop van die hofsaak, het haar "siektoestand" weer teruggekeer na normaal. 'n Kind kan psigosomatiese siekte openbaar wanneer hy emosionele spanning beleef of wanneer aandag gesoek word. Die navorser meld dat deur die nodige emosionele aandag aan die pleegkind te bied, die toestand vinnig sal verdwyn.

Eetversteurings: Die navorser meld dat daar die volgende erkende tipes eetversteurings is, naamlik anorexia nervosa, bulimie en obesiteit (ooreet en vetsug). Die hooforsaak van anorexia nervosa is 'n abnormale vrees om vet te wees. Simptome daarvan is vinnige en abnormale gewigsverlies, weiering om 'n normale liggaamsmassa te handhaaf en 'n verwronge siening van die liggaam. 'n Persoon wat aan hierdie siekte ly, is gepreokkupeerd daarmee om heelyd in 'n spieël te kyk en oordoen deurlopend oefeninge (Lungu, 1999:67). Bulimie word gekenmerk deur episodes van ooreet en 'n gevoel van neerslagtigheid na die ooreetsessie. Hierdie ooreetsessies word meestal beplan en weggesteek van ander. Na afloop van die ooreetsessies, word al die voedsel weer opgebring. Lakseermiddels word ook misbruik (Lungu, 1999:68). Die navorser meld dat wanneer die vermoede bestaan dat 'n kind aan een van die genoemde eetversteurings ly, hy geneem moet word vir 'n mediese ondersoek en sielkundige/psigiatriese behandeling. Dit sal byvoorbeeld, nie help om die kind te dwing om te eet of nie te eet nie.

Die navorser meld dat kinders wat aan ernstige verwaarlosing blootgestel was, dikwels in hul nuwe versorgingsposisies, hulself deurlopend vergryp aan voedsel en nie weet wanneer hulle versadig is en moet stop nie. Hulle sal byvoorbeeld eet totdat hulle siek is. Die navorser meld aan die respondente dat dit belangrik is om hierdie optrede nie met bulimie te verwar nie. Kinders wat verwaarloos was, reageer op instink en oorlewing en sal baie eet uit vrees dat daar vir 'n lang tydperk nie weer voedsel sal wees nie. Hierdie kinders sal voedsel ook ongesiens na hul kamer neem en dit wegsteek. Hierdie is egter nie 'n ernstige probleem nie. Pleegouers moet hierdie kinders daarop wys dat hulle genoeg gehad het om te eet en die kind verseker dat daar met die volgende maaltyd weer genoeg voedsel sal wees. Vastgestelde etensure sal die kind ook mettertyd gerusstel, en die kind sal binnekort weer normaal begin eet (Pleegsorgprogram van die Ondersteuningsraad, 2000).

Depressie: Die belangrikste kenmerk van depressie is 'n gevoel van intense neerslagtigheid. Hierdie depressiewe gevoel kan wissel van 'n relatief ligte melancholie tot 'n gevoel van totale hulpeloosheid, wanhoop en eensaamheid. Die gevoel van depressie klaar ook nie op soos in die geval van normale bedruktheid nie (Louw, 1989:168). Die volgende simptome van depressie blyk die meeste voor te kom:

- eet- en gewigsversteurings;
- slaapversteurings;
- verlies aan belangstelling of genot;

- psigomotoriese versteurings: persoon is uitermate lusteloos of uitermate rusteloos;
- verlies aan energie;
- isolasie;
- angs en spanning;
- lae eiewaarde en skuldgevoelens;
- geen toekomsvisie en –beplanning;
- probleme om te dink of te konsentreer; en
- herhalende gedagtes rakende die dood of selfmoord (Louw, 1989:168-169).

Die navorser lei 'n groeps gesprek ten opsigte van die hanteringsmetodes van 'n kind wat aan depressie ly. Die navorser lig die volgende belangrike aspekte van depressie uit:

- die simptome moet nie geïgnoreer word nie;
- moet nie ongeduldig raak met die kind nie; en
- moenie die gevoelens as niksseggend beskou nie.

Die navorser meld dat indien daar meer as twee van bogenoemde simptome by die kind bespeur word, dit nodig is dat die kind na 'n sielkundige of psigiater verwys word. Behandeling kan dalk terapie en/of medikasie behels.

□ **Bespreking van die hantering van die kind met MIV/VIGS**

Die navorser lei 'n groeps gesprek ten opsigte van die hantering van die kind met MIV/VIGS. VIGS word veroorsaak deur 'n virus, genoem MI. Hierdie virus is bekend daarvoor dat dit die immuniteit verswak. Dit beteken dat die virus die liggaam se selle, wat die liggaam teen infeksies en siektes moet beskerm, binnedring en vernietig. Hierdie selle vervaardig dan meer van die virus (Zastrow & Kirst-Ashman, 2002:408). Die MI-virus kan oorgedra word deur middel van semen, bloed en moedersmelk. 'n Persoon wat met die virus besmet is, kan nog vir baie jare 'n gesonde lewe lei, mits die persoon 'n positiewe lewenstyl handhaaf (Zastrow & Kirst-Ashman, 2002:409 & 413). Die redes vir die toename in verwante pleegplasinge in Suid-Afrika, is dat baie kinders wees gelaat word weens hul ouers se afsterwe as gevolg van VIGS-verwante siektes (Hunter & Williamson, 1996:1; Mason & Linsk, 2002:541).

'n Groepbespreking word gelei rakende die hantering en versorging van die kind met MIV/VIGS (uitdeelstuk 14). Dit is belangrik dat pleegouers moet kennis dra dat MIV/VIGS 'n

realiteit is en dat hierdie harde werklikhede aan die pleegkind oorgedra moet word. Pleegkinders wat MIV-positief is, moet 'n gesonde lewenstyl handhaaf deur 'n gesonde en gebalanseerde dieet te volg, hul anti-retrovirale middels korrek en getrou te neem, mediese ondersoeke te ondergaan, ensovoorts. Hierdie kind moet nooit voel dat hy verwerp of geëtiketteer word nie. Aanvaarding en liefde is baie belangrik. Pleegouers moet daarteen waak om bevooroordeeld te wees. Dit is ook die pleegouers se plig om hierdie kinders op te voed met die wete dat hulle daarvoor verantwoordelik is om "veilig" te wees vir ander kinders en persone om hom. Dit beteken byvoorbeeld dat hierdie kinders moet beseft word dat losbandigheid, vir seksmaats ook 'n risiko inhou, en dat ander mense nie in direkte aanraking met hul bloed moet kom nie.

Die navorser meld ook dat die respondente versigtig moet wees met die immunisering van klein kinders wat MIV-positief is, aangesien dit lewendige virusse bevat en die kind se liggaam sal nie teenliggaampies kan produseer nie (Kleynhans, 2000:90). Die respondente moet kennis neem dat baie pleegkinders nie immunisasie as babas ontvang het nie.

□ **Bespreking van die groot taak wat op pleegouers wag**

Die navorser lei 'n groepsbespreking ten opsigte van die groot taak wat op die groeplede as pleegouers wag. Die navorser verwys na die vorige twee opleidingsessies en vra die respondente om terugvoer te gee van hul taak as pleegouers. Die vorige twee sessies se groepsbesprekings was heeltyd deurweef van hul rol, taak, verantwoordelikhede en verpligtinge as pleegouers vir die organisasie. Hierdie terugvoer word deur die navorser op die blaai bord neergeskryf. Die navorser meld dat die taak van die pleegouers egter baie moeilik is, omdat hulle daarvoor verantwoordelik is om al die verantwoordelikhede van 'n ouer op hulle te neem, sonder die regte van die biologiese ouers en met die wete dat hulle die kind in die toekoms kan verloor indien die kind in sy ouers se sorg herstel word. Die navorser meld verder dat 'n pleeggesin uit meer as een sisteem bestaan. Die navorser gee die voorbeeld van 'n gevallestudie waar 'n pleegkind uit 'n ouerhuis kom waar daar geen reëls was nie en die kind op homself aangewese was vir versorging. Hierdie kind is in pleegsorg geplaas by 'n gesin wat streng reëls en dissipline gehandhaaf het. Hier is dus twee sisteme wat teenoorgetelde verwagtinge ten opsigte van die pleegkind se gedrag het. Dit het gelei tot ernstige konflik tussen die pleegkind en sy pleegouers, aangesien hierdie kind nie in die nuwe sisteem met al sy reëls kon aanpas nie. Gevolglik het die pleegplasing misluk. Die invloed van die biologiese gesin (sisteem) het veroorsaak dat hierdie kind verwarring ten opsigte van sy rol beleef het.

Die *South African National Council for Child and Family Welfare* (1987:88) gee 'n omvattende beskrywing van die taak van pleegouers. Die navorser gee kortliks soos volg die samevatting van die rol, taak en verpligtinge van pleegouers (uitdeeltuk 15) aan die respondente deur:

- ***Fisiese versorging van die pleegkind:*** Dit sluit in voldoende voeding, kleding en beskutting van die pleegkind. Verder sluit dit ook alle gesondheidsorg en skolastiese opvoeding in.
- ***Emosionele versorging van die pleegkind:*** Alle kinders benodig nie net fisiese versorging nie, maar ook liefde en sekuriteit. 'n Kind wat in pleegsorg geplaas word, is gewoonlik emosioneel geskaad weens sy vorige onstabiele huislike omstandighede. Indien die pleegkind emosionele of gedragsprobleme ervaar, is die pleegouers meestal eerste om hierdie probleme te identifiseer. Dit is ook verder die taak van die pleegouers om die pleegkind te ondersteun solank hy in hul sorg verkeer en om hom te help om die verlies aan sy biologiese ouers te bowe te kom.
- ***Sosiale ontwikkeling van die pleegkind:*** Die pleegkind betree die huis van sy pleegouers as 'n individu met die behoefte om te sosialiseer, sosiaal aanvaarbaar te wees en om sy eie identiteit te behou. Dit impliseer dat die pleegouers die kind moet aanvaar soos wat hy tans is, maar met erkenning van sy verlede en agtergrond. Een van die belangrikste aspekte hiervan, is dat die pleegouers dus ook die biologiese ouers moet aanvaar. 'n Verdere taak van die pleegouers behels ook dat hulle die pleegkind help om positiewe en hegte bande met hul eie kinders te vestig. Slegs as die pleegkind beleef dat hy deur die gesinsisteem, wat die pleeggesin en ook die uitgebreide familie insluit, aanvaar word, sal hy gemaklik voel en met sy nuwe omgewing begin identifiseer.
- ***Opvoedkundige ontwikkeling van die pleegkind:*** Aanpassing in 'n nuwe skoolsisteem sal vir die pleegkind vergemaklik word wanneer die pleegouers die kind op sy eerste dag by die nuwe skool, vergesel. Die pleegouers moet die skoolhoof en onderwysers inlig oor die kind se omstandighede en die rol wat hulle as sy pleegouers vervul. Die pleegouers kan ook belangstelling in die kind toon deur hom te help met sy huiswerk, reëlings te tref vir remediërende klasse en deur die kind aan te moedig om deel te neem aan sport en ander skoolaktiwiteite. Die opvoedingstake van pleegouers kan ook die aanleer van sosiaal aanvaarbare gedrag, aanleer van maniere, padveiligheid en higiëne behels.

➤ **Samewerking met die maatskaplike werker:** Dit word van die pleegouers verwag om hul volle samewerking aan die betrokke maatskaplike werker te gee. Slegs indien daar 'n goeie verhouding tussen die pleegouers en die maatskaplike werker bestaan, kan effektiewe dienste gelewer word waarby die pleegkind kan baat. Dit beteken dat pleegouers hul beperkinge moet erken en hulle tot die maatskaplike werker om hulp moet wend. Inligting vanaf die pleegouers rakende die pleegkind se aanpassing en algemene gedrag en optrede is van groot waarde vir die maatskaplike werker met betrekking tot die beplanning van verdere dienslewering.

□ **Bespreking van die gebruikmaking van die gesin as sisteem om pleegkinders te heel**

Die navorser lei 'n groeps gesprek en vra die respondente hoe hulle dink hulle as pleeggesin (gesinsisteem) gebruik kan word om pleegkinders te heel. Hul terugvoer en antwoorde word deur die navorser op die blaaibord neergeskryf. Die navorser gee die volgende inligting aan die respondente ten opsigte van die kenmerke van 'n gesin, naamlik:

- gesinne het 'n sekere graad van emosionele binding;
- gesinne het vaste rigting en doelwitte vir die toekoms; en
- gesinne kan en kan ook nie, biologies aan mekaar verwant wees (Thomlinson, 2002:4).

Die navorser meld dat (pleeg)gesinne as sisteem wat normaal funksioneer, die volgende kan verskaf (uitdeeltstuk 16), volgens Thomlinson (2002:46):

- **Stabiliteit en veiligheid vir die kind sowel as die gesin:** Pleeggesinne moet dus 'n deurlopende warm, omgee-omgewing skep, wat daartoe bydra dat die kind 'n gesinsidentiteit, 'n gevoel van behoort en binding, kan ontwikkel en vorm. Die kind moet veilig voel en wees in die gesinsomgewing. Stabiliteit word ook gekoppel aan finansiële sekuriteit, wat voldoende beskutting, voeding en kleding behels.
- **Gesondheid en opvoeding:** Gesinne sorg vir gesondheid en verskaf goeie voeding, gesonde groei en opvoeding. Binne die gesin as sisteem word ook moraliteit, respek, publieke aanvaarding, selfversorging en sosiale rolle aangeleer.
- **Bevoegdheid:** Gesinne voorsien emosionele ondersteuning, sodat die sosiaal-emosionele bevoegdheid van die lede in die gesin, op die voorgrond kan tree. Die gesin

is ook 'n bron van selfbeeld, motivering vir prestasie en dien ook as motivering vir sy lede; dit bied aan die lede geestelike en spirituele oriëntasie, gesinsbande en waardes.

Die navorser meld dat indien pleeggesinne al die bogenoemde kenmerke by hulself kan identifiseer en ook aanleer, kan dit vir die pleegkind makliker wees om binne hul gesinsisteem, weer heel te word.

□ **Hantering van vrae en probleemassekte**

Die navorser bied aan die respondente geleentheid vir vrae en die bespreking van probleemassekte, sodat enige onduidelikhede uitgeklaar kan word. Die navorser lys ook die probleemassekte op die blaaibord en die respondente kry geleentheid om kommentaar daarop te lewer.

• ***Hulpbronlys***

Die navorser oorhandig 'n lys van hulpbronne wat deur pleegouers gebruik kan word indien 'n kind verwys moet word vir terapie/berading. Hierdie lys bevat name van sielkundiges en terapeute wat deur die organisasie benut word, maar pleegouers kan van ander sielkundiges/terapeute gebruik maak wat dalk vir hulle toegankliker is. Dit is egter belangrik dat pleegouers moet beseef dat hulleself verantwoordelik is vir die betaling van terapeutiese dienste.

• ***Samevatting en afsluiting***

Die navorser gee 'n samevatting van die afgelope opleidingsessie en verwys ook terug na die vorige sessies sodat die respondente 'n begrip kan kry van alles wat hanteer is. Die navorser bedank die respondente vir hul teenwoordigheid en ook hul positiewe samewerking en gesindheid.

• ***Evaluering van impak van die opleidingsprogram – vraelys***

Die navorser versoek die respondente weereens om die selfopgestelde vraelys (A) individueel in te vul, sodat hul kennis ten opsigte van pleegsorg met al die aspekte, weer getoets kan word. Hierdie vraelyste word met die vorige vraelyste (A) vergelyk, sodat die impak van die program empiries getoets kan word.

6.6.4 Opvolg telefoniese onderhoud met repondente – addisionele evaluering

Na ongeveer een maand, volg die navorser deur middel van 'n telefoniese onderhoud, met die respondente op om addisionele inligting ten opsigte van die opleidingsprogram te verkry. Die navorser wil deur middel van hierdie opvolgonderhoud, helderheid verkry ten opsigte van hul kennis rakende pleegsorg met al sy implikasies. 'n Ander rede hiervoor is dat die selfopgestelde vraelys vereenvoudig moes word om respondente wat ook intellektueel laag-funksionierend is, te kan akkommodeer. Gevolglik is die vrae wat opgestel is baie eenvoudig. Addisionele inligting verkry uit hierdie opvolgonderhoude, sal daartoe bydra dat die navorser die impak van die opleidingsprogram kan bevestig. Die ideaal sou egter wees om kantooronderhoude te voer, maar weens 'n gebrek aan tyd, moes hierdie onderhoude telefonies gevoer word.

In die voorafgaande bespreking is 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers bespreek. In hoofstukke sewe en agt sal die uitkomst van hierdie program bespreek word.

6.7 SAMEVATTING

In die vorige vyf hoofstukke is die teoretiese basis vir die ontwikkeling van 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers uiteengesit. In hierdie hoofstuk is hierdie teoretiese konsepte van toepassing gemaak deur 'n ooreenstemmende opleidingsprogram te ontwikkel en uit te toets en is kan dit soos volg saamgevat word:

- Die intervensieproses is reeds tydens die eerste onderhoud (aanmelding) met al die respondente op individuele vlak bespreek. Hierdie intervensieproses sluit in: assessering, doelwitbepaling, groepwerk as 'n moontlike intervensiemetode en herassessering. Tydens 'n tuisbesoek en onderhoude, word die voornemende pleegouers geassesseer ten opsigte van hul maatskaplike funksionering en behuisingsomstandighede. Die doelwitte fokus op die pleegouers se opleiding ten opsigte van pleegsorg. Opleidingsessies vind plaas, waar al die voornemende pleegouers met hul gesamentlike behoeftes ingeskakel word. Herassessering vind plaas, waar die nodige terugvoer oor die impak van die program gegee word.

- Die doel van 'n program is om mense te help om hul maatskaplike funksionering te bevorder, wat as raamwerk vir intervensie dien. Verder organiseer dit inligting, help met doelgerigte optrede, bevorder terapie en is noodsaaklik vir onderrig.
- Die maatskaplike werker moet oor sekere vaardighede beskik vir die implementering van hierdie program, naamlik: 'n opvoedersrol; uitgebreide kennis van die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983); die getraumatiseerde kind en die hantering van hierdie kind; die nodige kulturele sensitiviteit; en buigbaarheid en aanpasbaarheid.
- Die aanbieding van hierdie opleidingsprogram is daarop gemik om voornemende pleegouers se kennis van pleegsorg met al sy wetlike implikasies te verhoog en om aan hulle die nodige kennis te bied om die pleegkind met sy spesifieke emosionele behoeftes, te hanteer. Die program word in drie opleidingsessies aangebied. Drie groepe is aangebied, met 'n totaal van 53 respondente.
- Bogenoemde is verwesenlik deur inligting te voorsien oor die volgende aspekte: die wetlikheid van pleegsorg, die regte en verantwoordelikhede van al die betrokke partye, die redes vir die verwydering van kinders, die dissiplinerings van pleegkinders, emosionele probleme wat kan voorkom en die hantering daarvan, die kind met MIV/VIGS, die taak en rol van pleegouers, en hoe 'n gesond-funksionerende gesin benut kan word as sisteem om die pleegkind te heel. Groepbesprekings vind deurlopend plaas en baie waarde word geheg aan respondente se terugvoer en insette tydens die opleidingsessies.
- Die pleeggesin as sisteem word dus as belangrik geag om die pleegkind te heel deur middel van die volgende: die skep van 'n stabiele omgewing, gesondheid te bevorder en bevoegdheid aan te moedig en te motiveer.
- In die finale opleidingsprogram is die volgende stappe gevolg:
  - ❑ Aanmeldingsonderhoud
  - ❑ Tuisbesoek om maatskaplike funksionering en behuisingsomstandighede te evalueer en te ondersoek
  - ❑ Aanbieding van opleidingsessies:
    - **Sessie 1:**
Wetlikheid van pleegsorg

Motiewe vir pleegsorg

Fases van rou na die verwydering van kinders

Redes vir die verwydering van kinders

- **Sessie 2:**

Verwagtinge en regte van al die betrokke partye

Dissiplinerings van pleegkinders

Besoeke en kontak tussen pleegkinders en hul biologiese ouers

- **Sessie 3:**

Emosionele probleme en die hantering daarvan

Kind met MIV/VIGS

Taak en rol van pleegouers

Gebruik van die gesinsisteem om die pleegkind te heel

- In die volgende hoofstuk, hoofstuk sewe, word die kwantitatiewe data wat tydens die empiriese fase van hierdie studie ingesamel is, aangebied en geïnterpreteer.